

Ilona Välilehto

VASTATAANKO HÄVITTÄJILLÄ TODELLISIIN TURVALLISUUSUHKIIN?

Argumentaatioanalyysi HX-hanketta käsittelevistä
mielipidekirjoituksista

Johtamisen ja talouden tiedekunta
Pro gradu -tutkielma
Huhtikuu 2022

TIIVISTELMÄ

Ilona Välilehto: "Vastataanko hävittäjillä todellisiin turvallisuusuhkiin?" Argumentaatioanalyysi HX hanketta käsittelevistä mielipidekirjoituksista

Pro gradu -tutkielma

Tampereen yliopisto
Politiikan tutkimus
Huhtikuu 2022

Suomessa on käynnissä HX-hankkeeksi kutsuttu hävittäjähanke, joka on perustettu korvaamaan nykyiset Suomen ilmavoimien Hornet-hävittäjät uusilla monitoimihävittäjillä. HX on lyhenne, jollaista käytetään perinteisesti ilmavoimien lentokaluston korvaamishankkeissa. Ensimmäinen kirjain tulee korvattavasta koneesta (H = Hornet) ja X kirjainta käytetään yleisesti seuraajaehdokkaan tunnuksena. 10-15 vuotta kestävä hankkeen hankintapäätös tehtiin vuonna 2021, kun valtioneuvosto valtuutti Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen solmimaan hankintasopimuksen Yhdysvaltojen hallinnon kanssa Suomen seuraavasta monitoimihävittäjästä. Hornetien suorituskyvyn korvaa Lockheed Martin F-35A Lightning II -monitoimihävittäjä.

Tämä tutkielman tavoitteena on tarkastella, millaisilla argumenteilla Suomen hävittäjähankintaa käsitellään sanomalehtien mielipidekirjoituksissa, minkälaisia eroja ja yhtäläisyyksiä mielipidekirjoituksista nousee esille ja minkälaisia Suomea koskevia uhkakuvia kirjoituksissa esiintyy. Tutkielman aineisto koostuu 32 mielipidekirjoituksesta, jotka ovat julkaistu aikavälillä 29.1.2019-26.10.2020. Mielipidekirjoitukset voidaan luokitella kolmeen eri ryhmään sen perusteella, kuinka ne suhtautuvat HX-hankkeeseen. Nämä ryhmät ovat negatiivisesti hankkeeseen suhtautuvat kirjoitukset, positiivisesti hankkeeseen suhtautuvat kirjoitukset tai hanketta joillakin muulla tavoin käsittelevät kirjoitukset.

HX-hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvissa kirjoituksissa nostettiin esille HX-hankkeen kallis hinta. Erityisesti uusien hävittäjien käyttöön ja ylläpitoon liittyvät elinkaarikustannukset tuodaan useammassa kirjoituksessa esille. Moni negatiivisesti hankkeeseen suhtautuva kirjoitus esittää myös erilaisia näkemyksiä siitä, mitä kaikkea muuta rahalla saa, mistä kaikesta se on pois ja minkä verran muut toimijat saavat rahoitusta. Kirjoituksissa nousee esille myös argumentointia hävittäjien sijaan ilmatorjuntakalustoon panostamisesta. Hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvissa kirjoituksissa tuodaan myös esille näkökulma ei-sotilaallisista uhista, jotka Suomea kohtaa, ja siksi uusiin hävittäjiin suunnitellut taloudelliset panostukset tulisi osoittaa toisaalle. Mielipidekirjoituksissa sotilaallista uhkaa todellisemmiksi uhiksi mainitaan esimerkiksi talouden taantuma, pandemiat ja paheneva ilmastomuutos.

HX-hankkeeseen positiivisesti suhtautuvissa mielipidekirjoituksissa mainitaan niin ikään uhkakuvat. Esille turvallisuusympäristön muuttunut tilanne, joka ei tue hävittäjä määrän vähentämistä, vaan päinvastoin. Hanketta kannatetaan myös siksi, että maanpuolustus on yksi yhteiskunnan kivijaloista, jota ei voi horjuttaa. Muulla tavoin HX-hankkeeseen suhtautuvissa kirjoituksissa argumentoidaan esimerkiksi puolesta, ettei hävittäjiä tulisi ostaa Yhdysvalloista.

Avainsanat: HX-hanke, puolustuspolitiikka, hävittäjät, uhkakuvat

Tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck –ohjelmalla.

Sisällysluettelo

1.	JOHDANTO	1
1.1.	HX-hanke	1
1.2.	Hävittäjien merkitys Suomen puolustuksessa	2
1.3.	Aikaisempaa tutkimusta hävittäjähankinnoista	3
1.4.	Tutkielman lähtökohtia	5
2.	HX-HANKE: ETENEMINEN JA LUKUMÄÄRÄ	7
2.1.	Esiselvitys	7
2.2.	Hankkeen eteneminen	8
2.3.	64 hävittäjää?	9
3.	TEOREETTINEN VIITEKEHYS	10
3.1.	Mitä on puolustuspolitiikka?	10
3.2.	Uhkakuvat	11
3.3.	Puolustusselonteko 2017.....	15
3.4.	Uskottava puolustuskyky	17
3.5.	Turvallisuuspoliittinen keskustelu: pienvaltiorealistit, euroatlantistit ja globalistit	18
4.	TUTKIMUSTEHTÄVÄ, -AINEISTO JA -MENETELMÄ	23
4.1.	Tutkimustehtävä	23
4.2.	Aineisto	24
4.3.	Argumentaation käsite	26
4.4.	Argumentaatioanalyysi	28
5.	ANALYYSI	31
5.1.	HX-Hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvat mielipidekirjoitukset	32
5.2.	HX-hankkeeseen positiivisesti suhtautuvat mielipidekirjoitukset	41
5.3.	Hanketta muulla tavoin käsittelevät mielipidekirjoitukset	44
5.4.	Yhteenvedo mielipidekirjoituksista	47
6.	JOHTOPÄÄTÖKSET	52
6.1.	HX-hanke: väitteet ja perustelut	52
6.2.	Suomen uudeksi hävittäjäksi F-35	59
	Lähdeluettelo	61

1. JOHDANTO

1.1. HX-hanke

Suomessa on käynnissä HX-hankkeeksi kutsuttu hävittäjähanke, joka on perustettu korvaamaan nykyiset Suomen ilmavoimien Hornet-hävittäjät uusilla monitoimihävittäjillä. HX on lyhenne, jollaista käytetään perinteisesti ilmavoimien lentokaluston korvaamishankkeissa. Ensimmäinen kirjain tulee korvattavasta koneesta (H = Hornet) ja X kirjainta käytetään yleisesti seuraajaehdokkaan tunnuksena. (Puolustusministeriö 2020.) Suorituskyvyn rakentaminen ja ylläpitäminen toteutetaan kehittämisohjelmien alaisina hankkeina. Hankkeissa määritellään suorituskyvyn rakentamisen reunaehdot ja tarvittavat resurssit sekä näistä johdetut kriittiset menestystekijät. Pääesikunta ohjaa ja priorisoi puolustusvoimien kehittämisohjelmia ja hankkeita puolustusministeriön puolustus- ja materiaalioliittisen ohjauksen mukaisesti. (Puolustushallinnon materiaalioliittikka 2015, 9.)

”Puolustushallinnon materiaalioliittikan tavoitteena on pitkäjänteisesti ylläpitää ja kehittää sotilaallista suorituskykyä hankkimalla puolustusvoimien tehtäviin soveltuvaa ja kansainvälisesti yhteensopivaa materiaalia ja palveluita. Materiaalioliittikalla lisäksi varmistetaan suorituskyky, materiaalin kustannustehokkuus ja elinjakson hallinta myös poikkeusoloissa. Materiaali on välttämätön osa uskottavaa puolustuskykyä.” (Puolustushallinnon materiaalioliittikka 2015, 2.)

HX-Hanke tulee kestäämään noin 10-15 vuotta. Lopullisen hankintapäätöksen teki valtioneuvosto Puolustusministeriön suunnitelman mukaan vuoden 2021 lopulla. HX-koneet otetaan käyttöön vuodesta 2025 alkaen ja viimeisten koneiden on arvioitu saapuvan vuonna 2030, jolloin myös viimeiset Hornetit poistuvat käytöstä. HX-hankkeessa mukana olleet hävittäjämallit olivat Boeing F/A-18 Super Hornet (Yhdysvallat), Dassault Rafale (Ranska), Eurofighter Typhoon (Iso-Britannia), Lockheed Martin F-35 (Yhdysvallat) sekä Saab Gripen (Ruotsi). (Puolustusministeriö 2020.)

Hävittäjähankinnassa tärkeimpänä päätöksentekoperusteena oli suorituskyky ja sen ylläpito koko elinkaaren ajan. Puolustushallinnon tehtävänä oli esittää sisällöltään sellaista hankintaa, joka tuottaa mahdollisimman suuren suorituskyvyn puolustusjärjestelmälle 2060-luvulle saakka. Hankinnan päätöksenteossa käytettiin mallia, jonka päätösalueina olivat hankkeelle annetut reunaehdot: sotilaallinen suorituskyky, huoltovarmuus, eli itsenäisen käytön ja ylläpidon mahdollistavat toiminnot, hankinta- ja käyttökustannukset sekä teollinen yhteistyö, jolla voidaan varmistaa kotimaisen teollisuuden merkittävä osuus hankinnan toteuttamisessa. Lisäksi hävittäjän valintaan

vaikuttivat turvallisuus- ja puolustuspoliittisten vaikutusten arviointi, eli vaikutukset Suomen turvallisuus- ja puolustusyhteistyöhön. (Puolustusministeriö 2020.)

Tämä pro gradu tutkii HX-hanketta käsitteleviä mielipidekirjoituksia ajalta ennen lopullista hankintapäätöstä, joka tehtiin vuoden 2021 lopussa. Aineisto koostuu 32 mielipidekirjoituksesta, jotka ovat julkaistu Helsingin Sanomien, Turun Sanomien, Keski-suomalaisen, Kalevan, Lapin Kansan ja Aamulehden verkkoversioissa. Tätä aineistoa tarkastellaan argumentaatioanalyysin keinoin eli tutkielmassa eritellään mielipidekirjoituksissa esiintyvää erilaisuutta ja ryhmitellään keskenään samanlaiset kannanotot sekä tarkastellaan millaisia perusteluita HX-hankkeeseen liittyville väitteille annetaan.

1.2. Hävittäjien merkitys Suomen puolustuksessa

Puolustusvoimilla on neljä laissa määrättyä tehtävää, jotka edistävät turvallisuutta Suomessa ja sen ympäristössä. Puolustusvoimien tehtävänä on (1) Suomen sotilaallinen puolustaminen, (2) muiden viranomaisten tukeminen, (3) osallistuminen kansainvälisen avun antamiseen sekä (4) osallistuminen kansainväliseen sotilaalliseen kriisinhallintaan. (Puolustusvoimat 2022.) Puolustusvoimien on kyettävä toimimaan koko Suomen alueella kulloisenkin tilanteen vaatimusten mukaisesti. Koko maan puolustamisen tavoitteena on kyetä estämään hyökkääjän pääsy strategisesti tärkeille alueille ja kohteisiin sekä torjua mahdollisuudet lamauttaa yhteiskunnan elintärkeitä toimintoja. Suomea puolustetaan niin maalla, merellä kuin ilmassa. (Iivonen 2011.)

Hornet-kaluston suorituskyvyn korvaamista käsittelevän esiselvityksen mukaan Suomen sotilaallisen puolustuskyvyn ylläpidon ensisijainen päämäärä on muodostaa ennaltaehkäisevä kynnys sotilaallisen voiman käytölle ja sillä uhkaamiselle sekä torjua Suomeen kohdistuvat hyökkäykset. Tämän päämäärän saavuttaminen vaatii toimivaa puolustusjärjestelmää, jossa eri puolustushaarojen suorituskykyjen yhteiskäytöllä luodaan riittävä torjunta- ja vaikuttamiskyky. Ilmavoimien merkitys tässä kokonaisuudessa on tarjota ilma-aseen erityispiirteiden tarjoamia mahdollisuuksia erityisesti liikkuvuuden, ulottuvuuden ja vaikuttavuuden osalta. (Esiselvitys 2015, 32.)

Ilmavoiman ennaltaehkäisevä kynnys perustuu ilmavoimien uskottavuuteen. Uskottavuus rakennetaan muun muassa suorituskyvyn ja tehtyjen puolustusmateriaalihankintojen avulla. Merkittävänä osana tätä uskottavuutta pidetään hävittäjäkoneilla toteutettavia Suomen alueellisen koskemattomuuden valvonnan ja turvaamisen tehtäviä, joissa osoitetaan tahtoa ja kykyä valvoa ja

puolustaa Suomen rajoja jo rauhan aikana. Myös se tapa, miten Suomi reagoi aluevalvontatapahtumiin, vaikuttaa muiden valtioiden arvioihin puolustuksemme uskottavuudesta. (Mt., 32.)

1990-luvun Hornet-hankinnan myötä Suomen puolustuskyvyn uskottavuus kasvoi selvästi. (Nikunen 2018, 325.) Väistyvällä Hornet-kalustolla on kyetty ylläpitämään riittävä monipuolisen torjuntakyvyn, ilmataistelukyvyn, ilmasta maahan vaikuttamiskyvyn ja kauaskantavan tulenkäyttökyvyn kattava ilmaoperaatiokyky. Kaluston rooli osana puolustusjärjestelmää on ollut keskeinen, ja sillä on ollut merkittävä rooli muodostaessa ennaltaehkäisevää kynnystä Suomen joutumiselle painostuksen tai sotilaallisen voimankäytön kohteeksi. Mahdollisen sodan aikana kalusto puolestaan on keskeisessä roolissa suojattaessa yhteiskunnan elintärkeitä kohteita ja toimintoja sekä muiden puolustushaarojen taistelua ilmoitse tapahtuvilta hyökkäyksiltä ja torjuttaessa hyökkäystä ilmasta maahan vaikuttamisella. (Esiselvitys 2015, 35.)

1.3. Aikaisempaa tutkimusta hävittäjähankinnoista

Heikki Hiilamon ja Simo Sipilän teos *Aavelasku – dokumenttikirja vuosisadan suomalaisesta asekaupasta* (1994) käsittelee kriittisellä otteella Suomen 1990-luvun hävittäjäkauppoja. Teos muun muassa pyrkii selvittämään hävittäjähankkeeseen liittyviä näkökulmia, turvallisuuspoliittisia tekijöitä sekä hankinnan hintaa. Huomattavasti neutraalimpaa linjaa 90-luvun hävittäjäkaupoista käsittelee puolestaan Mika Vuollen teos *Haavelasku* (1998), joka on koottu evaluaatioryhmän muistiinpanojen ja haastatteluiden pohjalta.

Aatusamuli Petäjä on puolestaan tarkastellut pro gradu tutkielmassaan (2019) 1990-luvun alun hävittäjäkauppoja suomalaisessa lehdistössä ja vertaillut Keski-suomalaisen, Uuden Suomen, Demarin, Kansan Uutisten ja Helsingin Sanomien tapoja raportoida julkisuudessa ”vuosisadan asekaupaksi” kutsutusta hankkeesta. Suomen hävittäjähankinta oli suomalaisissa sanomalehdissä vaihtelevasti seurattu aihe ja hanke kiinnosti monia kansalaisia ja sanomalehtiä hankkeen suuruuden, hinnan tai ulko- ja turvallisuuspoliittisten muutosten takia. Hankkeen ajallinen osuminen Suomea ravistelleen laman aikaan aiheutti Petäjän mukaan myös kysymyksiä hankintojen tarpeellisuudesta ja etenkin sen hinnasta. Toisaalta monille hankkeen tarpeellisuudesta ei ollut epäselvyyttä, mutta sen kallis hinta oli Petäjän mukaan vaikea niellä jopa ”konservatiivisen lehdistön edustajan ja maanpuolustusasioihin suopeasti suhtautuvan Uuden Suomen parissa”.

Noora Kotilaisen (2017) artikkeli, *Hävittäjät maatumme puolustamassa*, tarkastelee HX-hankkeen viestintää ja hävittäjäkauppoihin liittyvää mielikuvarakennusta analysoimalla puolustusministeriön sivuillaan julkaisemia ase-yhtiöiden markkinointivideoita sekä tarkastelemalla niitä puolustushallinnon viestien, virallisten maanpuolustusnarratiivien ja turvallisuuspoliittisen keskustelun kanssa. Maanpuolustusnarratiiveina Kotilainen pitää Suomen nojautumista itsenäiseen puolustukseen, sotilaalliseen liittoutumattomuuteen ja omaan riittävän vahvaan ennaltaehkäisevään aseelliseen puolustusjärjestelmään. Artikkelin tarkoitus on valottaa sitä, miten nykyinen maanpuolustus ja hävittäjähankinnat videoiden valossa näyttäytyvät, kuinka videot pyrkivät puhuttelemaan yleisöä ja millaisia merkityksiä ne saavat ulko- ja turvallisuuspoliittisen keskustelun, maanpuolustuspuheen ja -mielikuvien rakentumisen konteksteissa.

Kari Paasonen ryhmittelee artikkelissaan HX-hankkeen kohtaamaa kritiikkiä. Kritiikin hän on luokitellut neljään näkökulmaan keskeisten kysymysten kautta. Näistä näkökulmista kriittisimmässä kysytään, tuoko asevarustelu Suomelle turvallisuutta? Toinen kritiikin näkökulma keskittyy hävittäjien hintaan ja siihen, että hävittäjähankintaa on pidetty Suomen historian suurimpana ostoksena, joka kasvattaa Suomen puolustusmenoja erityisesti vuosien 2021-2031 aikana. Tässä näkökulmassa ei kuitenkaan kiisteta, etteikö hankinta lisäisi Suomen turvallisuutta, mutta nähdään että se maksaa liikaa suhteessa muihin yhteiskunnan menoihin. Tähän näkökulmaan voidaan myös laskea keväällä 2020 virinnyt vaatimus hävittäjähankinnan lykkäämisestä – hankinta nähtiin suomalaisten keskuudessa suosituimpana keinona koronan vaurioittaman talouden tasapainottamiseksi. Keskustelussa on tullut myös esille voimavarojen ohjaamista muihin tarpeisiin, kuten ilmastotekoihin ja hyvinvointimenoihin. (Paasonen 2021.)

Kolmas näkökulma, jonka Paasonen nostaa esille hävittäjähankintaan liittyvässä kritiikissä on se, onko juuri 64 hävittäjän hankinta tällä rahalla maanpuolustuksellisesti järkevin ratkaisu vai olisiko mielekkäämpää käyttää rahat esimerkiksi pienempään hävittäjä määrään, ilmatorjuntakalustoon, ohjuksiin ja miehittämättömiin lennokkeihin. Neljänneksi näkökulmaksi erotetaan kritiikki, joka kohdistuu hankintaprosessin läpinäkyvyyteen, puolueettomuuteen ja monipuolisuuteen. Hankkeen valmistelusta vastaavat puolustusministerit ovat pyrkineet ”suitsimaan” kriittistä keskustelua hankkeesta vetoamalla puolustusvoimien ja erityisesti sotilaiden osaamiseen. Paasonen mukaan keskustelu hävittäjähankinnasta kertoo siitä, että maanpuolustukseen liittyvät asiat nähdään usein ainoastaan maanpuolustuksen asioina. Olisi kuitenkin perusteltua kuulla nykyistä enemmän laajemmin myös ulko- ja turvallisuuspolitiikan, maailmanpolitiikan, talouden ja ympäristön asiantuntijoita sekä tulevaisuuden tutkijoita. (Mt.)

1.4. Tutkielman lähtökohtia

HX-hanke valikoitui pro gradu -tutkielmani aiheeksi, sillä kyse on merkittävästä hankkeesta, niin Suomen puolustusjärjestelmän uskottavuuden, mutta myös kansantalouden kannalta. Hanke on Suomen historian kallein julkinen hankinta (esim. Konttinen 2021). Valtioneuvoston puolustuselonteossa vuonna 2017 hävittäjähankinnan hinnaksi arvioitiin 7-10 miljardia euroa. Tämä kustannusarvio mahdollisti tarjouksen pyytämisen kaikista viidestä hävittäjäehdokkaasta. Hävittäjähankinta ei ole mahdollinen nykyisen tasoisella puolustusbudjetilla, ja siksi hanke vaatii erillisen rahoituksen. Esimerkiksi vuonna 2020 puolustusbudjetti on 2,49 miljardia euroa ja sen osuus bruttokansantuotteesta on 1,27 prosenttia (Puolustusministeriö 2020). Puolustuselonteon mukaisesti hävittäjien ylläpito- ja käyttökustannukset kyetään puolestaan kattamaan puolustusbudjetista ilman erillisrahoitusta. Koneiden käyttöön ja ylläpitoon liittyvien elinkaarikustannusten hinnaksi on laskettu korkeintaan 250 miljoonaa euroa vuodessa, jolloin kustannukset 30 vuodessa ovat 7,5 miljardia euroa. Lisäksi koneisiin on tehtävä kaksi elinkaaripäivitystä, joista kummankin arvioidaan maksavan noin miljardi euroa. (Muurinen 2021.)

HX-hankkeen merkittävyyden lisäksi lähtökohtana tutkielmalle on ollut kiinnostus Suomessa käytävästä puolustuspoliittisesta keskustelusta, minkä takia tutkielman aineistoksi valikoitui hanketta käsittelevät mielipidekirjoitukset. Keskustelu HX-hankkeesta on puolustuspoliittista keskustelua, sillä se on puolesta ja vastaan keskustelua puolustuskyvyn rakentamisesta. Tutkielman tavoitteena on selvittää, mistä oikeastaan keskustellaan, kun keskustellaan HX-hankkeesta.

HX-hankkeen ohjelmajohtaja Lauri Puranen on kuvaillut blogikirjoituksessaan (23.3.2018) hankkeesta käytyä julkista keskustelua, jossa on keskitytty puhumaan eri konetyypeistä ja -merkeistä, hävittäjäsupolvista, koneiden nopeuksista ja siipien kärkevälistä. Kirjoituksessa tuodaan myös esille aiheeseen liittyvän julkisen keskustelun vaikeus, sillä useat hankintaan liittyvät kriittiset tiedot eivät ole julkisia, eikä nykyaikaisen ilmasodankäynnin periaatteet ja toimintatavat ole monille tuttuja asioita.

Johdantoluvun jälkeen luvussa 2 avataan tarkemmin HX-hanketta, sen etenemistä ja hankittavien koneiden lukumäärää. Luku 3 muodostuu tutkielman teoreettisesta viitekehyksestä. Luvussa avataan puolustuspolitiikan käsitettä, uhkakuvia ja puolustuspoliittista keskustelua. Lisäksi luvussa esitellään tutkimuskysymykset. Luku 4 käsittelee aineiston tutkimukseen käytettävää menetelmää, eli argumentaatioanalyysia ja sen käsitteellisiä lähtökohtia. Tämän jälkeen luvussa 5 on vuorossa

aineiston analyysi, jossa eritellään mielipidekirjoituksissa esiintyvää erilaisuutta ja ryhmitellään keskenään samanlaiset kannanotot sekä tarkastellaan, millaisia perusteluita HX-hankkeeseen liittyville väitteille annetaan. Tutkielman lopussa tiivistän argumentaatioanalyysin tuloksen ja tarkastelen, mitä mielipidekirjoituksissa käytettävä argumentaatio heijastelee yleisemmin puolustuspoliittista keskustelua ja siinä käsiteltäviä uhkakuvia.

2. HX-HANKE: ETENEMINEN JA LUKUMÄÄRÄ

2.1. Esiselvitys

Hornet-hävittäjän korvaaminen käynnistettiin virallisesti lokakuussa 2014, kun silloinen puolustusministeri Carl Haglund asetti työryhmän laatimaan esiselvityksen Hornet-hävittäjän suorituskyvyn korvaamisesta. Selvityksen tehtävä oli antaa riittävät perusteet hankkeen mahdolliselle käynnistämiseksi. Asiantuntijoiden laatima *Esiselvitys Hornet-kaluston suorituskyvyn korvaamisesta* (2015) luovutettiin kesäkuussa 2015 silloiselle puolustusministeri Jussi Niinistölle. Esiselvitystyöryhmä muodostui puolustusministeriön, Pääesikunnan, Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen ja Ilmavoimien edustajista. Lisäksi työryhmä esimerkiksi kuuli esiselvityksen teon aikana useita asiantuntijoita sekä tutustui Tanskan, Norjan ja Kanadan hävittäjähankeiden toteutukseen, toimeenpanoon ja keskeisimpiin oppeihin.

Esiselvityksen (2015) mukaan nykyaikainen ilmavoima ja ilmapuolustusjärjestelmä on keskeinen osa Suomen puolustuskykyä. Ilmavoimalla selvityksessä tarkoitetaan kykyä suunnata sotilaallista voimaa ilmasta ja avaruudesta ihmisten käyttäytymiseen ja tapahtumien kulkuun vaikuttamiseksi. Ilmapuolustus puolestaan käsittää kaikki ne Puolustusvoimien ja muiden viranomaisten toimenpiteet, joiden avulla valvotaan Suomen ilmatilaa ja sen lähialuetta, turvataan ilmatilan koskemattomuus, suojataan yhteiskunnan elintärkeät toiminnot ilmahyökkäyksiltä, kulutetaan ilmoitse suuntautuvaa vihollista sekä torjutaan ilmoitse suuntautuvat hyökkäykset.

Selvityksessä työryhmä esittää Hornet-kaluston suorituskyvyn korvattavaksi monitoimihävittäjään perustuvalla ratkaisulla. Kaluston korvaamista perustellaan sen suunnitellun elinkaaren päättymisellä vuosina 2025–2030. Kaluston käyttöikä selvityksen mukaan rajoittaa kolme päätekijää: suhteellisen suorituskyvyn heikkeneminen, rakenteiden väsyminen ja koneen järjestelmien tuotetuen saatavuus. Selvityksen mukaan Hornet-kaluston elinkaaren jatkaminen aiheuttaisi merkittäviä lisäkustannuksia eikä lisäisi suorituskyvyn korvaamiseen liittyviä vaihtoehtoja. Elinkaaren jatkaminen ei siis olisi kustannustehokasta eikä Suomen puolustuskyvyn kannalta riittävä ratkaisu. Lisäksi toimintaympäristön kehitys, sodan ja taistelun kuvan kehittäminen sekä puolustusvoimien, ilmavoimien ja ilmapuolustuksen tehtävät edellyttävät selvityksen mukaan nykyisen kaluston korvaamista. (Esiselvitys 2015.)

Selvityksen mukaan Hornet-kaluston suorituskykyä ei myöskään voida korvata ilmatorjunnalla eikä miehittämättömillä ilma-aluksilla. Tätä perustellaan sillä, että molemmat järjestelmät kattavat vain osan Hornet-kaluston suorituskyvystä. Hornet-kaluston suorituskyvyn korvaamisen todetaan vaikuttavan merkittävästi Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittiseen asemaan. Suomen puolustusta kehitetään ympäristössä, jossa toimijoiden keskinäisriippuvuus kasvaa ja puolustukseen käytettävissä olevat voimavarat säilyvät rajallisina. Selvityksen mukaan toimintaympäristön ”muutosnopeus, ennakoimattomuus sekä epävarmuus ovat lisääntyneet ja strategiset yllätykset ovat mahdollisia.” (Esiselvitys 2015. 9.)

2.2. Hankkeen eteneminen

Puolustusministeri Jussi Niinistö valtuutti Puolustusvoimat käynnistämään Hornetin suorituskyvyn korvaamishankkeen lokakuussa 2015 (Puolustusministeriön tiedote 20.10.2015). Päätös hankkeen käynnistämisestä perustui pääministeri Juha Sipilän hallitusohjelmaan (Valtioneuvosto 2015).

HX-hankkeen ensimmäinen merkittävä tehtävä oli valmistella ja lähettää tietopyynnöt Iso-Britannian, Ranskan, Ruotsin ja Yhdysvaltain puolustushallinnoille, joita pyydettiin ohjaamaan Suomen esittämä tietopyyntö edelleen oman maansa monitoimihävittäjiä valmistelevalle teollisuudelle. Tietopyynnössä vastaajille esiteltiin Suomen ilmapuolustuksen toimintaympäristöä kuvaavia taistelutilanteita ja pyydettiin ratkaisumalleja nykyisten hävittäjien suorituskyvyn korvaamiseksi taistelutilanteiden mukaisissa tehtävissä vuoden 2030 jälkeisessä turvallisuusympäristössä. Lisäksi tietoja pyydettiin muun muassa hävittäjistä, koulutusvälineistä, johtamisjärjestelmistä, kotimaisen teollisuuden roolista ja alustavista hintatiedoista. Tietopyyntöön saatiin vastaukset Boeing F/A-18 Super Hornet, Dassault Rafale, Eurofighter Typhoon, Lockheed Martin F-35 sekä Saab Gripen -monitoimihävittäjistä. (Puolustusministeriö 2020.)

Tietopyynnön analyysin perusteella HX-hanke käynnisti yksityiskohtaisemman tarjouspyynnön valmistelun, jonka lähettäminen merkitsi käytännössä sitä, että Suomi sitoutuu hävittäjähankintaan. Tarjouspyyntö lähetettiin valmistajille huhtikuussa 2018 ja vuoden 2019 jälkipuoliskolla lähetettiin vielä tarkentava tarjouspyyntö, jota seuraavassa toisessa neuvotteluvaiheessa määriteltiin lopullisten hankintakokonaisuuksien sisällöt tarjoajien kanssa. Toinen neuvotteluvaihe päättyi vuonna 2020, jolloin valmistajilta pyydettiin lopulliset tarjoukset. (Mt.)

HX-hankkeen kandidaattien testaus- ja todennustapahtuma järjestettiin Suomessa alkuvuodesta 2020. HX Challenge -nimeä kantavan tapahtuman pääpaikkana oli Satakunnan lennosto Pirkkalassa. Testitapahtumassa todennettiin tarjouspyynnön vastauksessa ilmoitettuja ja mahdollisesti aikaisemmin laboratoriossa todennettuja suoritusarvoja. Näin myös arvioitiin koneen, järjestelmien ja sensoreiden suoritusarvojen toteutumista suomalaisessa toimintaympäristössä. (Puolustusministeriö 2020.)

Hankkeen viimeinen neuvottelukierros alkoi syksyllä 2020. Alun perin viimeinen kierros piti järjestää jo ennen vuoden 2020 kesää, mutta se viivästyivät koronavirusepidemian vuoksi. Jokaiselle tarjoajalle järjestetyissä nelipäiväisissä neuvotteluissa hiottiin vielä viimeisiä epäselväksi jääneitä kohtia. (Huhtanen 2020.) Valtioneuvosto teki päätöksen Hornet-kaluston seuraajasta vuoden 2021 lopussa.

2.3. 64 hävittäjää?

Suomi pyysi tarjousta 64 monitoimihävittäjästä. Tälle lukumäärälle hankkeen ohjelmajohtaja Lauri Puranen on antanut blogikirjoituksessaan (18.12.2018) kolme pääsyytä, jotka ovat (1) Suomen sotilaallinen toimintaympäristö, (2) Puolustusvoimille annetut tehtävät ja (3) puolustukselle osoitetut resurssit. Puolustusvoimilla on Purasen mukaan resurssit reilun 60 hävittäjän ilmavoimien ylläpitoon eli niiden käyttö voidaan rahoittaa puolustusbudjetista. Purasen mukaan puolustusvoimilla on myös selvä tehtävä ylläpitää uskottavaa ja kriisejä ennalta ehkäisevää puolustuskykyä – näihin tehtäviin peilaten Hornetin suorituskyvyn täysmääräinen korvaaminen edellyttäisi siis samaa määrää hävittäjiä myös tulevaisuudessa.

Suomen sotilaallisen toimintaympäristön muutos haasteellisempaan suuntaan ei myöskään Purasen blogikirjoituksen (Mt.) mukaan ”tue hävittäjämäärän vähenemistä, vaan jopa päinvastoin”. Hän mainitsee kirjoituksessa vuoden 2017 puolustuselonteon. Puolustuselonteko ohjaa puolustusvoimien kehittämistä ja siihen tarvittavia resursseja pitkäjänteisesti ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon linjausten mukaisesti. Selonteossa todetaan Suomen sotilaallisen toimintaympäristön muuttuneen. Puolustuselonteon mukaan sotilaallinen toiminta ja jännitteet ovat lisääntyneet Itämeren alueella, sotilaallisten kriisien ennakkovaroitusaika on lyhentynyt sekä kynnys voimankäyttöön on alentunut. (Puolustuselonteko 2017.)

3. TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1. Mitä on puolustuspolitiikka?

Arto Nokkalan mukaan puolustuspolitiikka koskee valtion ja yhteiskunnan puolustamista väkivaltaa ja sen uhkaa vastaan sekä organisaatioiden muodostamista ja ylläpitämistä tuota tarkoitusta varten. Puolustuspolitiikka on myös kamppailua kansallisen puolustuskyvyn rakentamisesta ja tuen hankkimista puolustuskyvylle toisilta valtioilta. Suomessa puolustuspolitiikka on pyritty nostamaan muun politiikan yläpuolelle: suuren valtion naapurissa on haluttu tavoitella mahdollisimman kattavaa konsensusta, johon sopii ”huonosti politiikalle ominainen käsitysten asettaminen vastakkain suurista yhteiskunnallisista kysymyksistä. Aito politiikkahan perustuu konfliktille, joka voi ajoittain olla hyvinkin intensiivinen.” (Nokkala 2016, 77.)

Puolustuspolitiikkaan vaikuttavat sekä sisäiset että ulkoiset tekijät. Matti Pesun mukaan Suomen puolustuspolitiikan merkittävin ulkoinen tekijä on naapuruus Venäjän kanssa ja sen mukana tuomat poliittiset vaikutukset. Venäjän lisäksi muita ulkoisia tekijöitä ovat Yhdysvallat, Euroopan unioni ja Nato, joiden politiikalla on vaikutusta Suomen puolustuspolitiikkaan niiden kansainvälispoliittisen tärkeyden takia. Puolustuspolitiikkaan vaikuttavia sisäisiä tekijöitä ovat esimerkiksi turvallisuus- ja puolustuspolitiikan byrokraattisuus (eri hallinnonalojen omat intressit ja näkemykset politiikan suunnasta), materiaaliset tekijät (esim. valtiontalous), yleinen mielipide ja turvallisuusilmasto (julkinen mielipide sekä median rooli ja vaikutus). (Pesu 2017, 19-20.)

Kylmän sodan loppuminen on nähty tutkimuskirjallisuudessa Suomen puolustuspolitiikan historian merkittävimpänä käänteenä, koska sen myötä puolustuspolitiikka avautui kunnolla kansainväliselle yhteistyölle (Mt., 16-17). Kylmän sodan päättymisen myötä Suomen puolueettomuus- ja idänpolitiikka sekä tapa hahmottaa turvallisuuspolitiikkaa tuli arvioida uudelleen. Kylmän sodan sanelemien rakenteiden kadottua Suomen turvallisuuspoliittiselle toimijuudelle näytti olevan uudenlaista tilaa. (Nokkala 2013, 24.) Kylmän sodan jälkeisessä puolustuspolitiikassa alkoi tapahtua muutoksia hiljalleen uusien yhteistyömuotojen ja hankintojen myötä. Suomi alkoi hyödyntää jo kylmän sodan lopun aikana lisääntyntä liikkumatilaansa, joka näkyi esimerkiksi irtautumisella Pariisin rauhansopimuksen artikloista, jotka asettivat rajoituksia Suomen puolustuskyvylle. Nämä rajoitukset olivat hankaloittaneet muun muassa puolueettomuuspolitiikalle tärkeän ilmatorjuntakyvyn kehittämistä. Irtautuminen Pariisin rauhansopimuksen artikloista oli osa operaatio

Paxina tunnettua toimenpidettä, jossa kyse oli ennen kaikkea Suomen suvereniteetin vahvistamisesta. Operaatio Pax näkyi konkreettisesti esimerkiksi niin, että Suomi vahvisti puolustuskykyään ostamalla valtavasti sotatarvikkeita Saksasta. Kansainvälistymisen siemenet kylvettiin yhdysvaltalaisen Hornetien ostopäätöksellä, jota Pesu pitää kylmän sodan jälkeisen ajan turvallisuusajattelun ensimmäisenä suurena murroksena. (Pesu 2017, 24-30.)

3.2. Uhkakuvat

Puolustuspolitiikassa uhkakuvilla on merkittävä rooli, sillä puolustuspolitiikalla ylläpidettävä puolustuskyky pyritään mitoittamaan olemassa oleviin uhkatekijöihin. Uhkakuvat eivät ole objektiivisia, vaan niiden muodostaminen on sosiaalinen ja poliittinen prosessi. Toisin sanoen ”uhkakuvia rakennetaan aina tietyistä intresseistä käsin, ja uhkakuvien rakentaminen on aina sosiaalinen prosessi, jossa politiikka on läsnä”. (Pesu 2017, 21.)

”Uhkakuvia käytetään politiikassa ennen muuta argumentteina, joilla esitetään ja rakennetaan poliittisia intressejä. Sotilaallisia uhkakuvia käytetään politiikan lisäksi strategisessa suunnittelussa. Siinä uhkakuvat ovat syötteitä organisaation päätösprosessissa, joka tuottaa puolustusvoimien valmiuden toteuttaa poliittisesti määritettyjä tehtäviä. Toisin kuin suunnittelussa uhkakuvista tulee politiikassa julkisen kamppailun välineitä. Niillä voidaan osoittaa, mihin puolustusvoimien pitäisi kyetä, mihin ne pystyvät ja mitä voimavaroja ne tarvitsevat.”
(Nokkala 2013, 240.)

Nokkala on käsitellyt julkisten sotilaallisten uhkakuvien sisältöä ja käyttöä Suomen politiikassa sekä suomalaisten sotilaallisten uhkakuvien erityistä asemaa ja tulevaisuutta. Hän määrittelee sotilaallisen uhan asevoimien käytön uhkana, johon vastataan omien asevoimien käytöllä tai esittämällä niille vastauhkaa. Lisäksi asevoimilla voidaan uhata tarkoituksellisesti, mutta toisen asevoimat saatetaan tulkita uhaksi ilman sitäkin. Sotilasuhkien erityinen merkitys johtuu siitä, että asevoimilla kyetään aiheuttamaan valtiolle ja yhteiskunnalle suurta tuhoa. Sotilaallisia uhkakuvia käytetään kotimaisessa politiikassa ennen muuta voimavarojen jakamiseen sekä toiminnan hyväksyttämiseen. Niillä on kuitenkin vakuutettava myös ulkopuolisia toimijoita puolustuskyvystä ja sotilaallisesta suorituskyvystä. Oman uhkakuvan esittelyllä pyritään esittämään se, mihin kyetään varautumaan. (Nokkala 2013, 223-224.)

Yhteiskunta ehdollistaa asevoimien muodostamista ja käyttöä politiikan kautta. Myös eri toimijat vaikuttavat sen mukaan mikä on esimerkiksi niiden halu tai valta politisoida asioita, muokata uhkakuvien sisältöä ja suunnata niiden käyttöä. Uhkakuvia saatetaan myös lieventää tai jopa aktiivisesti häivyttää, jos entisiä on vaikea julkisesti oikeuttaa uudessa tilanteessa. Vaikuttavampien uhkien tuomista esille voidaan välttää ja käyttää muita perusteita puolustuspoliittisten tavoitteiden ajamisessa. Uhkakuvien esittämisen tarve voi myös vähentyä, jos uhkiin uskotaan voitavan vastata entistä pienemmillä mutta laadullisesti paremmilla voimavaroilla. Sotilaallisia uhkakuvia käytetään kotimaisessa politiikassa ennen kaikkea voimavarojen jakamiseen ja toiminnan hyväksyttämiseen. Niillä on kuitenkin vakuutettava myös ulkopuolisia toimijoita puolustuskyvystä ja sotilaallisesta suorituskyvystä. Oman uhkakuvan esittelyllä pyritään esittämään, mihin kyetään varautumaan. (Nokkala 2013., 225-226 ja 237.)

Kari Laitisen ja Aki-Mauri Huhtisen (2021, 64-68) mukaan kansallisen turvallisuuden pohja on uhkissa ja niissä vastaamisessa. Kansalliseen turvallisuuteen kohdistuva uhka määritellään tilanteeksi, jossa jotkin kansakunnan keskeisistä arvoista on selvästi vaarantumassa ulkoisten toimien vuoksi. Kansalliseen turvallisuuteen liittyy myös tulevaisuusulottuvuus, eli kyse on ennakoituista ja valtion säilymiseen liittyvistä ongelmista, joita valtiot kohtaavat. Kansallisen turvallisuuden politiikka sisältää ne päätökset ja teot, joita pidetään välttämättömänä oman valtion suojelun kannalta. Tähän sisältää myös ne arvot, jotka nähdään loukkaamattomina ja joita on suojeltava ulkoisilta uhkilta. Kansallisen turvallisuuden käsitettä määrittää esimerkiksi historia tai julkinen mielipide. Pitkään jatkunut rauhantila ja useiden erilaisten turvallisuusuhkakuvien maailma voi muuttaa sitä, minkä me ajattelemme uhkaavan meitä ja tätä kautta miten kansallinen turvallisuus määritellään ja minkä ajatellaan vaikuttavan siihen ja mikä tuo lisää turvallisuutta. Laitinen ja Huhtinen pohtivat, onko kuilu turvallisuuden peruskysymyksistä valtion ja kansalaisten välillä kasvanut. Tästä esimerkkinä kysymys maanpuolustustahdosta tai asevelvollisuudesta.

Kylmän sodan aikana Suomessa uhkien luonne oli vahvasti poliittis-sotilaallinen, vaikka sotilaalliset uhat esitettiin vain peitetysti ja ulkopuolisia toimijoita osoittamatta. Tuolloin oli tyypillistä väittää uhkatoimijoiden nimeämistä ja puhua joustavasta varautumisesta erilaisiin tilanteisiin. Kylmän sodan päätyttyä alettiin etsimään aikaisempaa enemmän ei-sotilaallisia uhkia sotilaallisten rinnalla. Uhkista alettiin puhumaan myös avoimemmin samalla kun läntinen sotilasuhka muuttui lähes perusteettomaksi. 2000-luvulle tultaessa Venäjän ei enää nähty muodostavan Suomelle suoraa sotilaallista uhkaa, mutta vuoden 2008 Georgian sodan nähtiin osoittaneen, että Venäjä on valmis kansallisten etujensa turvaamiseen lähialueillaan myös asevoimien käytöllä. (Nokkala 2013, 226.)

Arto Nokkala vertaa Suomea sotilaallisissa uhkakuvissa Iso-Britanniaan, Norjaan ja Ruotsiin. Vertailumaille yhteistä on se, että näiden valtioiden oman maan alueen puolustuksen uhkien yhteydessä painotetaan laajempia kuin sotilaallisen hyökkäyksen torjunnan intressejä. Lisäksi näiden maiden uhkakuvissa painottuvat konfliktit eri puolilla maailmaa ja toisaalta myös sellaiset kotimaan turvallisuusuhat, joilla ei ole ensisijaisesti sotilaallista sisältöä ja jotka voivat olla myös sisäsyntyisiä. Nokkalan mukaan Suomessakin on merkkejä siitä, että varaudutaan laajaan konfliktikirjoon ilman erottelua varsinaisten aseellisten uhkien ja muiden uhkien tai kansallisten ja kansainvälisten tehtävien välillä. Suomessa kuitenkin pidetään vertailumaita selvemmin poliittisesti yllä huomiota epätodennäköisempiin mutta toteutuessaan vakaviin ja maanpuolustusta kokonaisvaltaisemmin haastaviin ughiin. Tälle haetaan usein selitystä geopolitiikasta: pitkästä itäraajasta ja konfliktihistoriasta Venäjän kanssa sekä liittoutumattomuuden ajattelumallista. Näiden jatkuvuustekijöiden rinnalle voidaan hänen mukaansa myös ehdottaa yhteiskunnallisempaa selitystä politiikan teon edellytyksille, joissa esille nousee erityisesti Suomen perifeerinen sijainti, joka johtaa siihen, että suomalaisiin on iskostettu se, että puolustus riippuu viime kädessä aina omista voimista, kansalaisten panoksesta ja yhteisistä arvo- ja tahtotekijöistä. (Nokkala 2013, 240-243.)

Nokkalan mukaan sotilaallisen turvallisuuden tärkeyttä ylläpitää myös pienvaltiollisuuden ajatus, jossa voimakas valtio tunnustetaan helposti uhaksi tai tueksi. Valinta riippuu usein esimerkiksi sen yhteiskunnan erilaisuudesta – suomalainen identiteetti on ollut vahvasti sitoutuneena Venäjän erilaisuuteen. Muun muassa globalisaatio kuitenkin ravistelee tällaista suomalaisuuden ydintä ja juuri tämä muutos vaikuttanee Suomessa poliittisen ehdollistamisen kautta ehkäpä merkittävimmin sotilaallisten uhkakuvien tulevaisuuteen. (Mt., 242-243.)

Fred Blombergsin mukaan läntisessä Euroopassa on kylmän sodan jälkeen sotilaallisen hyökkäyksen uhan sijasta painotettu yksilöihin, yhteiskuntiin ja koko ihmiskuntaan kohdistuvia turvallisuusuhkia. Näiden uhkien lähteenä nähdään sekä valtioiden sisäiset turvallisuusuhat, jotka liittyvät esimerkiksi etnisiin ja uskonnollisiin jänniteisiin että valtioiden sortumiseen, hajoamiseen ja toimintakyvyttömyyteen. Turvallisuusuhkina nähdään myös globaalit ja transnationaaliset uhat, kuten kansainvälinen terrorismi, järjestäytynyt rikollisuus, ympäristön saastuminen, ilmaston lämpeneminen ja väestönkasvu, tartuntataudit ja epidemiat. Kuten Nokkalakin (2013) toi esille, niin myös Blombergsin mukaan Suomi on omaksunut tällaisen laajan turvallisuusnäkömyksen, vaikka sotilaallisen hyökkäyksen uhka ei ole kokonaan poistunut Suomen uhkakuvista. (Blomberg 2016.)

Pitkä rauhantila myös rajoittaa uhkakuvien käyttökelpoisuutta, sillä etenkin vakavat sotilaallisen varautumisen perustana olevat uhkakuvat saavat entistä huonommin vastakaikua. Näiden etäännyminen ihmisten kokemusmaailmasta vie huomiot ajankohtaisiin uhkiin ja epävarmuuksiin, jotka harvoin ovat sotilaallisia. Yhteiskunnalliset muutokset vaikuttavat siis siihen, millaisia uhkakuvia ollaan taipuvaisia hyväksymään kotimaan politiikassa. Yksilöllistyminen, kaupungistuminen ja monikulttuuristuminen luovat sosiaalisia edellytyksiä entistä kriittisemmälle suhtautumiselle uhkaesityksiin ja erityisen vaikeaa kansalaisille voi olla uskoa sellaisia uhkakuvia, joita ajankohtaiset havainnot eivät tue. Esimerkiksi vieraan valtion hyökkäysuhkia sisältävä poliittinen viestintä ei välttämättä vaikuta yhtä tehokkaasti kuin aikaisemmin. (Nokkala 2013, 238.)

Laitisen ja Huhtisen (2021, 22-23) mukaan valtio ja yhteiskunta kohtaavat perinteisten uhkien lisäksi entistä hankalammin havaittavia ja ennalta arvaamattomia haasteita. Tällaisia ovat esimerkiksi globaalin talouden nopeat muutokset, hallitsematon maahantulo, epidemiat ja pandemiat, laajat sähkökatkokset tai kyberhäiriöt. Nämä uudet uhkakuvat asettavat heidän mukaansa merkittäviä vaatimuksia ennakoinnille ja poliittiselle päätöksenteolle.

Suomen politiikassa selonteilla on ollut keskeinen merkitys sotilaallisten uhkien esittämisessä. Selontekojen hyväksyminen eduskunnassa ei kuitenkaan tee välttämättä selkoa siitä, mitä puolueet, yksittäiset kansalaiset tai eri järjestöt ajattelevat. Puolueissa ja järjestökentässä kärkkäimpiä ”virallisten” uhkakuvien kiistäjiä ovat olleet vihreät, vasemmistoliitto sekä rauhanliikkeen järjestöt, vaikka niiden välillä on myös merkittäviä eroja. Erityisesti vihreät ovat pyrkineet esittämään, että uudet laaja-alaiset uhkat ovat syrjäyttäneet sotilaallisia ja ennen muuta laajamittaisen hyökkäyksen uhkaa Suomen sotilaallisen varautumisen lähtökohtana. (Nokkala 2013, 223.) Ulko- ja turvallisuuspoliittisen selonteon (2020) mukaan Suomen toimintaympäristö on voimakkaassa muutoksessa, mikä johtuu esimerkiksi ilmastonmuutoksen ja pandemian aiheuttamista globaaleista haasteista sekä suurvaltojen keskinäisten suhteiden muuttumisesta.

Jarmo Linnéllin mukaan uhkakuvilla on ollut ja on yhä merkittävä rooli Suomen turvallisuuspolitiikassa. Uhat yhdistävät Suomea ja suomalaisia toisiinsa, mutta turvallisuuden ja uhkakuvien rakentamista ei kuitenkaan voi tulkita ilman turvallisuuden kansainvälisen keskinäisriippuvuuden kontekstia, sillä uhkia rakennetaan niin kansallisesti kuin kansainvälisesti. Turvallisuutta ja siihen kohdistuvia uhkia voidaan tulkita ja määritellä erilaisin tavoin. Luomme jatkuvasti olettamuksia ympäröivästä todellisuudesta ja siihen vaikuttavista tekijöistä, jotka rakentavat käsityksiämme erilaisista uhkatekijöistä. Jos jokin asia koetaan kyllin voimakkaasti

uhkaavana, pyritään uhkaan tällöin varautumaan parhaaksi nähdyllä tavalla, jotta turvallisuuden tunne saavutetaan tai säilytetään – eli toisin sanoen estetään turvattomuus. (Limnell 2009, 1-2.)

Limnellin tutkimuksessa uhka ymmärretään kiistanalaisena ja neuvotteluvaraisena politiikan teon välineenä, sosiaalisena konstruktiona. Uhkakuvat ovat siis aina arvosidonnaisia, eikä niistä koskaan voida saavuttaa täyttä yksimielisyyttä. Valtion julkiset uhkakuvat rakennetaan eri toimijoiden välisessä poliittisessa vuorovaikutuksessa, joihin yhdistyvät valtion ulkoisten toimijoiden ilmentävät uhkakuvat. Kylmän sodan päättymisen, YYA-sopimuksen raukeaminen ja EU-jäsenyys vaikuttivat suomalaisen turvallisuuspoliittisen keskusteluilmapiirin avartumiseen. Samalla voimistui myös keskustelu laajasta turvallisuudesta ja uusista uhkista sotilaallisen uhan todennäköisyyden vähennyttyä. Selontekomenettelyyn siirtyminen 1990-luvun puolivälissä merkitsi sekä suomalaisen turvallisuus- ja puolustuspolitiikan parlamentarisoitumista että intressien lisääntymistä selontekoa kohtaan. Tämä kehitys merkitsi turvallisuus- ja uhkakäsitteiden julkista politisoitumista, josta seurasi se, että turvallisuuden ja uhkakuvien määrittäminen muuttui kiistanalaisemmaksi ja osaksi normaalin politiikan tekemistä. (Limnell 2009, 2-5.)

Turvallisuuden uudelleenmäärittelystä muodostui kiistanalainen keskustelu, joka on koskenut myös uhkaa ja herättänyt uusia kysymyksiä siitä, mikä uhka on, miten se määritetään, kuka tai ketkä sen määrittelevät ja kenen tai minkä turvallisuudesta olemme ensisijaisesti kiinnostuneita. Ovatko uhat realistisesti olemassa? Tämä on Limnellin mukaan velvoittanut tutkijoita selventämään turvallisuuden ja uhkan käsitteellisiä lähtökohtia. (Mt., 6.)

3.3. Puolustusselonteko 2017

Valtioneuvoston puolustusselonteko eduskunnalle antaa puolustuspoliittiset linjaukset Suomen puolustuskyvyn ylläpidolle, kehittämiselle ja käytölle. Puolustusselonteolla ja sen toimeenpanolla varmistetaan, että Suomen puolustuskyky vastaa turvallisuusympäristön vaatimuksiin. (Puolustusselonteko 2017, 5.) Seuraavaksi tarkastelen, minkälaisia uhkakuvia tutkielman aineiston aikana voimassa ollut puolustusselonteko nostaa esille.

Vuoden 2017 puolustusselonteossa esille nostetaan Suomen sotilaallisen toimintaympäristön muutokset. Sotilaallinen toiminta ja sotilaalliset jännitteet Itämeren alueella ovat lisääntyneet. Lisäksi sotilaallisten kriisien ennakkovaroitusaika on lyhentynyt ja kynnys voimankäyttöön on alentunut.

Suomen lähialueen turvallisuustilanteen heikentymiseen vaikuttaa Krimin valtaus ja Itä-Ukrainan konflikti. Venäjä pyrkii myös vahvistamaan suurvalta-asemaansa ja se on ilmaissut tavoitteensa etupiirijakoon perustuvasta turvallisuusrakenteesta. Venäjä kehittää asevoimiensa suorituskykyä ja ylläpitää valmiuksia toimia myös laajamittaisessa sotilaallisessa kriisissä. Kansainvälisen tilanteen kiristymisestä huolimatta selonteon mukaan Suomeen ei kohdistu välitöntä sotilaallista uhkaa, mutta sotilaalliseen voimankäyttöön Suomea vastaan tai sillä uhkaamiseen on kuitenkin varauduttava ja siksi Suomen puolustusta kehitetään vastaamaan toimintaympäristön kasvaneita vaatimuksia. Suomen on kyettävä vastaamaan sotilaallisen painostukseen, nopeasti kehittyvään sotilaalliseen uhkaan ja laajamittaiseen sotilaalliseen hyökkäykseen. (Puolustuselonteko 2017, 5-14.)

Perinteisten (sotilaallisten) uhkien lisäksi Suomen tulee varautua vastaamaan entistä monitahoisempiin uhkiin, joissa yhdistyvät sotilaalliset ja ei-sotilaalliset keinot. Myös ulkoinen ja sisäinen turvallisuus kytkeytyvät toisiinsa yhä selvemmin. Varautuminen näihin toteutetaan kokonaisturvallisuuden toimintamallin mukaisesti ja säädöspohjaa kehittämällä. Puolustuskyvyn ylläpitämisen nähdään edellyttävän kiinteää yhteistoimintaa yhteiskunnan eri toimijoiden välillä. (Mt., 15.)

”Suomen puolustuskyky muodostuu puolustusjärjestelmän sotilaallisista suorituskyvyistä sekä kansallisella yhteistyöllä ja kansainvälisellä puolustusyhteistyöllä saavutettavista voimavaroista.” (Puolustuselonteko 2017, 32.)

Suomen puolustuksen kehittämistarpeet ja nykyinen resurssitaso ovat selonteon mukaan epätasapainossa ja ilman korjausliikkeitä puolustuskyky heikkenee. Puolustuskykyä tulee kehittää kokonaisuutena kaikki puolustushaarat ja suorituskykyalueet huomioiden. Esille nostetaan myös keskeisen kaluston suorituskyvyn korvaaminen maa-, meri- ja ilmapuolustuskyvyn ylläpitämiseksi ja Suomen puolustuskyvyn turvaamiseksi. (Mt., 11.) Suomen puolustus on selonteon mukaan 2020-luvulla poikkeuksellisessa tilanteessa, kun maa- ja ilmavoimien pääjärjestelmät poistuvat käytöstä lähes samanaikaisesti. Poistuvan suorituskyvyn korvaavat alus- ja hävittäjähankinnat (Laivue 2020 ja HX-hanke) ovat selonteon mukaan Suomen sotilaallisen puolustuksen kannalta elintärkeitä strategisia hankkeita. Hankkeet perustuvat tutkimukseen ja analyysiin tulevaisuuden toimintaympäristön vaatimuksista. Meri- ja ilmapuolustus ovat edellytys koko puolustusjärjestelmän toimivuudelle ja puolustusvoimien tehtävien toteuttamiselle normaalioloissa, alueellisen koskemattomuuden valvonnassa ja turvaamisessa, ennaltaehkäisyssä sekä mahdollisen hyökkäyksen torjunnassa. Hankkeilla on suuri merkitys Suomen turvallisuus- ja puolustuspoliittikan kannalta. (Mt., 24.)

3.4. Uskottava puolustuskyky

Juha Marteliuksen (2012, 2) mukaan puolustuksen uskottavuuden on katsottu muodostuvan yhtäältä puolustusjärjestelmän sotilaallisista suorituskyvyistä, kansallisella ja kansainvälisellä yhteistyöllä, tätä tukevista voimavaroista ja resursseista, mutta myös ulkovaltojen ja oman maan kansalaisten maanpuolustustahdosta ja käsityksestä Suomen kyvystä vastata uhkiin. Hänen mukaansa uskottavaa puolustuskykyä on määritelty runsaasti julkisessa keskustelussa, mutta sen tutkiminen on hyvin haasteellista, koska käsite on tunnepitoinen ja subjektiivinen. Uskottavaan puolustuskykyyn liittyy lukematon määrä erilaisia elementtejä alkaen aina toimintaympäristön kehittymisestä ja resursseista arvoihin ja asenteisiin asti.

Nokkalan mukaan uskottava kuvaa jonkin kohteen totuudenmukaisuutta, todentuntuisuutta tai vakuuttavuutta. Termiä käytetään etenkin silloin, kun edellytetään, että jollakin pitäisi olla tietty ominaisuus. Uskottavuus voi myös puuttua, olla riittämätön tai olla uhattuna. Uskottavuutta pidetään normaalitilana ja se ymmärretään tavallisesti myönteisenä ja jopa perusarvona. Puolustuskyky on osa valtion toimintakykyä: se jakaantuu turvallisuusmielessä suojautumis- ja torjuntakykyyn sekä kykyyn vaikuttaa toimintaympäristössä. Puolustuskyvyllä tähdätään myös aina toimintaan ja itselle kielteisen toiminnan ehkäisemiseen. Sitä käytetään vaikuttamaan johonkin ja sitä esitetään, tuodaan näkyväksi. Puolustuskyvyllä vaikuttamisen strategioita ovat pelote, pakottaminen ja vakuuttelu. Puolustuskyvyn uskottavuusviesti lähtee ensisijaisesti puolustusvoimilta, valtioneuvostolta ja tasavallan presidentiltä. Viesti kulkeutuu kotimaassa eduskunnalle, puolueille, järjestöille ja suurelle yleisölle. (Nokkala 2012, 58-59.)

Valtion puolustuskyky ei ole ainoastaan sotilaallista ja siksi puolustuskyvyn uskottavuus ei ole vain sotilaallisista aspekteista kiinni, eli se ei ole yhtä kuin puolustusvoimien suorituskyvyn uskottavuus. Tästä huolimatta puolustuskyky näyttyy yhä vahvasti sotilaallisena. Tähän Nokkalan mukaan vaikuttanee esimerkiksi kansallisen puhutavan tradition ohella se, että yhteys yhteiskunnan turvallisuuden, kokonaismaanpuolustuksen ja sotilaallisen puolustuksen välillä ei ole selkeä. Nokkala myös tuo esille sen, että Suomessa on totuttu käyttämään maanpuolustustermejä ja -käsitteitä, kun vastataan vakaviin uhkiin ja tämä käytäntö on liukunut koskemaan myös lievempiä uhkia. (Mt., 59-60.)

Puolustusvoimien Suomen puolustuskyvystä lähettämä uskottavuusviesti koostuu sen kaikesta näkyvästä toiminnasta. Viestin uskottavuuden saavuttamista vaikeuttaa se, että kyvyn arviointiin vaikuttavat monet epävarmuustekijät: uskottavuus on aineetonta, vaikka sen tulkinnat riippuvatkin materiaalisista tekijöistä. Kun uskottavasta puolustuskyvystä puhutaan politiikassa, voi sen käyttö olla hyvin vaikuttavaa ilman tutkimusta ja tarkempia pohdintojakin. Puolustuskyvyn uskottavuuteen vaikuttavat monipuoliset ja ennakoimattomat tekijät, mikä johtaa siihen, että uskottavuus tulee hankkia jatkuvasti uudestaan. Esimerkiksi kansainväliset muutokset kyseenalaistavat pelotteiden uskottavuutta. (Nokkala 2012, 61.)

Nokkalan mukaan vallitsevaan puhetapaan kuuluu todeta, että uskottavuutta on nyt, vaikka sitä ei menneisyydessä olisi välttämättä ollut. Uskottavuutta kuitenkin esitetään keskusteluissa tavoitteena toistuvammin ja korostetummin kuin sen nykytilaa. Erityisesti puolustusmateriaalin osuutta uskottavuuden tuottajana on korostettu. Sen sijaan uskottavuuden yhteys puolustuskyvyn mitoituksen sopivuuteen ja riittävyteen tulevaisuudessa ei tule kovin selkeästi esille. Kotimaisessa politiikassa puolustuskyvyn uskottavuus on ennen kaikkea retorinen väline. Uskottavuudesta puhuminen pitää tiiviisti yhdessä esimerkiksi asevelvollisuutta ja koko maan puolustamisen ideaa sekä luo poliittisia edellytyksiä esimerkiksi henkilöstö- ja materiaalihankinnoille. (Mt., 67, 75.) Tämä näkyy myös HX-hankkeen yhteydessä käytettävässä retoriikassa:

”HX-hankinta tulee vahvistamaan Suomen uskottavaa ja kriisejä ennalta ehkäisevää puolustuskykyä vuosikymmeniksi eteenpäin.” (Puranen 2020, blogikirjoitus.)

3.5. Turvallisuuspoliittinen keskustelu: pienvaltiorealistit, euroatlantistit ja globalistit

Hiski Haukkalan ja Tapani Vaahtorannan (2016, 55) mukaan Suomen ulko- ja turvallisuuspoliittisessa keskustelussa vaikuttaa usein kysymys Venäjän mahdollisesta Suomelle tai laajemmin eurooppalaiselle turvallisuudelle aiheuttamasta uhasta ja siitä, miten Suomen tulisi reagoida Moskovan muuttuneeseen politiikkaan. Arto Nokkalan (2014, 9) mukaan keskustelu Suomen turvallisuudesta on Naton ja Venäjän sävyttämän keskustelun lisäksi koskenut Suomen puolustuksen peruspilareita, kuten yleistä asevelvollisuutta ja sitä kautta maanpuolustustahtoa sekä koko Suomen puolustamista. Iro Särkän (2019, 55) mukaan 2000-luvun ulko- ja turvallisuuspoliittisissa keskusteluissa on ollut tapana puhua puolueettomuuden seuraavasta vaiheesta, eli

liittoutumattomuudesta tai sotilaallista liittoutumattomuudesta, jolla viitataan erityisesti keskusteluun Nato-jäsenyydestä. Nämä kuvaukset Suomen turvallisuuspoliittisesta keskustelusta korostuvat erityisesti tämän tutkielman kirjoitushetken tilanteessa (maaliskuu 2022), jossa Venäjän hyökättyä Ukrainaan, on Suomessa erityisesti keskusteltu Venäjän muodostamasta uhasta ja Nato-jäsenyydestä.

Janne Riiheläisen mukaan turvallisuuspoliittisesta keskustelusta on tehnyt hankalaksi sen, että alan asiantuntijoilla on käytössään enemmän tietoa, kuin he voivat julkisessa keskustelussa kertoa. Tämä johtuu siitä, että turvallisuuspolitiikan liepeillä toimivien organisaatioiden toimintaan kuuluu paljon luottamuksellista ja salaista: esimerkiksi tiedustelutietoa ei yleensä paljasteta suoraan, sillä tiedustelun tärkeimpiä sääntöjä on kykyjen salaaminen. Toisaalta hänen mukaansa monet asiantuntijat ovat myös oman työnsä luottamuksellisuuden takia enemmän hiljaa, kuin olisi tarpeen. Myös jatkuvasti kiristynyt keskustelukulttuurin tilanne on aiheuttanut sen, että esimerkiksi Twitterissä ennen aktiiviset puolustusvoimien keskustelijat ovat varovaisempia ja hiljaisempia kuin ennen. (Riiheläinen 2017, 21-22.)

Laitisen ja Huhtisen mukaan Suomessa turvallisuuspoliittinen keskustelu on keskittynyt tiettyjen aktiivisten keskustelijoiden ympärille sosiaalisessa mediassa. Samat ihmiset päätyvät myös kommentoimaan isojen kanavien aamujen ja iltojen turvallisuuspolitiikan keskustelua. Ongelmallisena tässä ilmiössä heidän mukaansa on se, että harvojen kommentoijien arvot ja asenteilla kehystetyt näkemykset muuttuvat koko kansan turvallisuuspuheen sanastoiksi. Laitisen ja Huhtisen mukaan turvallisuuspoliittisessa kielessä ja turvallisuuden ymmärtämisen tavassa on nähtävissä fyysinen olemus ja historia sekä toisaalta vahva kulttuurinen tausta, jotka yhdessä tukevat perinnettä, jonka mukaan Suomen itse tulee huolehtia omasta turvallisuudestaan ja olla jatkuvasti valppaana uhkien suhteen. (Laitinen ja Huhtinen 2021, 207-208.)

Haukkala ja Vaahtoranta (2016, 57) erottavat Suomen turvallisuuspoliittisessa keskustelussa kolme koulukuntaa – pienvaltiorealistit, euroatlantistit ja globalistit. Pienvaltiorealistisen linjan mukaan Suomen ulko- ja turvallisuuspolitiikan ”punainen lanka” on ollut pyrkimys selviytymiseen Venäjän paineen edessä. Tässä tulkinnassa korostuu erityisesti Suomen maantieteellinen sijainti Venäjän rajanaapurina. Tämän näkemyksen omaavia yhdistää kansainvälisen politiikan realistisen koulukunnan usko sotilaallisen voiman ensisijaisuuteen. Tämän koulukunnan edustajat kuitenkin uskovat sotilaallisen ylivallan tasapainottamisen olevan mahdollista esimerkiksi liittoutumisen avulla, mutta pienvaltiorealistien mukaan mahdollista on ainoastaan tiukka kahdenvälisyys ja poliittisen luotettavuuden, sotilaallisen vaarattomuuden ja tarpeen vaatiessa oman edun tinkiminen

suhteessa Venäjään. Tämä suuntaus on heidän mukaansa esittänyt vahvaa roolia esimerkiksi kylmän sodan aikana, jolloin YYA-pohjainen suhde Neuvostoliittoon pohjautui tällaiseen toimintalogiikkaan.

Liberalistisempaa linjaa edustavan euroatlantistisen käsityksen mukaan Suomelle on puolestaan ominaista lain ja oikeuden merkityksen korostaminen suhteessa Venäjään. Haukkala ja Vaahtoranta mainitsevat tätä tulkintaa vahvimmin edustavan Henrikki Heikan (2005), jonka mukaan Venäjä on useasti ollut Suomen liberaaleja pyrkimyksiä rajoittava ja jopa vastustava rakenteellinen tekijä, sillä Venäjä ei ole hyväksynyt Euroopan liberaaleja periaatteita ja on siten omaa valta-asemaansa kasvattaakseen uhmannut niitä toistuvasti. Heikan tulkinnan mukaan viime kädessä Suomen tarina on menestyksekkään ja monipolvisen tasapainopolitiikan kertomus, jonka ytimessä on pyrkimys kasvavaan liberalismiin sisäpolitiikassa ja suurempaan läntiseen sitoutumiseen ulkopoliitikassa. Suomi on menestynyt tietoisesti ensin omaa toiminta-alaansa kasvattaen ja sittemmin saavutettua itsenäisyyttään varjellen. Taloudellinen menestys ei ole ollut vain omien ponnistustemme ansiota, vaan se on seurannut vapaasta kaupasta ja kilpailusta muun maailman kanssa. Suomi ei ole yksinäinen ja erillinen saareke mantereen laidalla, vaan kiinteä osa muuta Eurooppaa ja laajempaa ympäröivää maailmaa. Vahvan institutionaalisen ja eurooppalaisen painotuksen takia Haukkala ja Vaahtoranta kutsuvatkin tätä suuntausta liberalismiin sijaan euroatlantismiksi. (Haukkala ja Vaahtoranta 2016, 57-58.)

Pienvaltioirealistit ja euroatlantistit ovat olleet kaksi peruslinjaa, joita Suomi on noudattanut ulko- ja turvallisuuspolitiikassa. Haukkala ja Vaahtoranta lisäävät artikkelissaan analyysikehikkoon näiden kahden peruslinjan rinnalle kolmannen, globalistisen ulottuvuuden. Globalistisessa tulkinnassa Suomen turvallisuuspolitiikan suuri linja on pyrkimys paeta voimapolitiikasta kohti maailmaa, jossa yhteiset normit, säännöt ja instituutiot luovat esimerkiksi keinoja hallita maailmanlaajuisia turvallisuusuhkia. Globalistinen tulkinta on liberalistisen koulukunnan laajennus ja sovellus maapalloistumisen aikakaudella, jossa kertomus kasvavasta keskinäisriippuvuudesta ja globaalista integraatiosta on luonut vahvan kohtalonyhteyden ihmiskunnan eri osien välille ja nostanut esiin nykyisen elämänmuotomme ja sen taloudellisen ja poliittisen järjestyksen ekologisesta kestävydestä ja eettisyydestä. Globalistista koulukuntaa elähdyttää usko maailman muuttumisesta paremmaksi, ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja globaalien solidaarisuuden välttämättömyydestä. Tätä ulottuvuutta luonnehtii myös vahva käsitys siitä, että vanhanaikaiset voimapolitiittiset keinot eivät enää toimi, eikä niillä voida saavuttaa kestäviä tai ihmiskunnan kokonaisedun mukaisia etuja. Haukkala ja Vaahtoranta nostavat globalistisen koulukunnan edustajaksi moninkertaisen

ulkoministerin, Erkki Tuomiojan, jonka mukaan maailma jakautuu vanhanaikaisen voimapolitiikan ja ihmiskunnan haasteiden mukaisen keskinäisriippuvuuden maailmoihin. Tuomiojan mukaan voimapolitiikan maailma on katoamassa keskinäisriippuvuuden vallatessa alaa. Tälle keskinäisriippuvuudelle on ominaista, että uusiin turvallisuushaasteisiin ei voi vastata vain yksin tai vain voimapolitiikan keinoin, vaan näiden haasteiden hallinta edellyttää mahdollisimman laajaa monenkeskistä yhteistyötä. Turvallisuutta voidaan ja pitää rakentaa yhdessä ja sotilaallisten voimavarojen painotus siirtyy kriisinhallintaan. (Haukkala ja Vaahtoranta 2016, 59.)

Toisen maailmansodan päätyttyä Suomessa omaksuttiin pienvaltiorealistinen linja, mihin vaikutti hävitty sota, Neuvostoliiton voima sekä vastakkainasettelu idän ja lännen välillä. Liittoutuminen länteen ei ollut mahdollista, joten Neuvostoliiton kanssa oli tultava toimeen. Kylmän sodan loppupuolella Suomi sai enemmän pelitilaa ja hivuttautui turvallisuuspolitiikan linjassa kohti länttä. Kylmän sodan päättyminen avasi Suomelle mahdollisuuden hakeutua kohti eurooppalaista valtavirtaa ja Suomi siirtyi länteen euroatlantismiin johtavalla linjalla: EU-jäsenyys toteutui 1995 ja samalla käytiin keskusteluja Nato-jäsenyydestä. 2000-luvulla globalistinen virtaus vahvistui Suomen politiikassa, kun perinteinen sotilaallinen uhka tai asevarainen vastakkainasettelu ei enää hallinnut agenda, oli mahdollista suunnata enemmän huomiota nopeutuvan maapalloistumisen hallintaan. Kriisinhallinta, rauhanvälitys, ihmisoikeudet ja kestävä kehitys saivat yhä enemmän jalansijaa Suomen politiikan asialistalla. Tässä kehityksessä erityisen merkittävänä tapahtumana Haukkala ja Vaahtoranta pitävät liittymistä maamiinat kieltävään Ottawan sopimukseen vuonna 2004. (Mt., 62-64.)

Suomen Venäjä-suhde on ollut kiistoista vapaa, minkä varjolla on kehitetty ja syvennetty molemmille osapuolille suotuisaa yhteistyötä. Tämä asetelma on kuitenkin joutunut rajun haasteen eteen Venäjän politiikan ison muutoksen myötä, joka konkretisoitui Krimin alueen liittämällä Venäjään. Pienvaltiorealistien on helppo nähdä nykyisessä tilanteessa tuttuja piirteitä, kun Venäjä näyttäytyy taas vaaralliselta ja on palattu idän ja lännen vastakkainasettelun maailmaa. Pienvaltiorealistinen neuvo on, että Suomen tulee pysyttäytyä syrjässä suurvaltojen konflikteista – ja on vältettävä kaikkea, mikä voi provosoida Venäjää. Haukkala ja Vaahtoranta pitävät kuitenkin epätodennäköisenä, että Suomen politiikkaa perustuisi puhtaalle pienvaltiorealismille, sillä Suomi on EU:n jäsen, jolloin syrjässä pysyttäytyminen on hankalaa. Lisäksi suomettumisen aikoihin ei haluta palata takaisin. (Mt., 65-66.)

Euroatlantistit suhtautuvat muuttuneeseen tilanteeseen pienvaltiorealistisille vastakkaisella tavalla: Suomen on huolehdittava siitä, ettei se jää uudessa tilanteessa yksin. Tämä tarkoittaa niin Euroopan unionia kuin Natoa. Globalisteille vanhan todellisuuden maailman elpyminen Euroopassa on Haukkalan ja Vaahtorannan mukaan ”pelkästään hankala asia”. Muuttunut tilanne osoittaa, että ollaan vielä kaukana globalistien tavoittelemasta maailmasta, jonka toimintaa ohjaavat yhteiset arvot ja normit. Muutos vahvistaa muiden koulukuntien asemaa päätöksenteossa ja pakottaa globalistitkin korostamaan enemmän voimapolitiikan realiteetteja. (Haukkala ja Vaahtoranta 2016, 67.)

”Yhdenkään koulukunnan ajattelu ei siis sellaisenaan sovi nykytilanteessa Suomen turvallisuuspolitiikan perustaksi. Vaikka Venäjän toiminta on lisännyt voimapolitiikkaan perustuvan tulkinnan käyttökelpoisuutta, pienvaltiorealistien ja euroatlantistien tarjoamia ratkaisuja on vaikea toteuttaa. Globalismin hyödyllisyyttä puolestaan rajoittaa se, että turvallisuuspolitiikan asialista on ainakin hetkellisesti muuttunut, vaikka loppukesällä 2015 valloilleen ryöpsähtänyt siirtolaiskriisi muistutti myös tämän todellisuuden olemassaolosta. Globalisteilla on enemmän annettavaa päätöksenteossa, jos huomio on pehmeän turvallisuuden kysymyksissä. Kun kannetaan huolta sotilaallisesta turvallisuudesta, aloite on enemmän euroatlantistien ja pienvaltiorealistien käsissä.” (Haukkala ja Vaahtoranta 2016, 68.)

4. TUTKIMUSTEHTÄVÄ, -AINEISTO JA -MENETELMÄ

4.1. Tutkimustehtävä

Tämä tutkielma on kiinnostunut HX-hankkeeseen liittyvistä mielipidekirjoituksista. Tutkimustehtävänä on sen selvittäminen, millä tavalla 10 miljardin euron hävittäjähankinnasta keskusteltiin sanomalehtien verkkoversioiden mielipidepalstoilla, millä perusteilla hanketta mahdollisesti vastustettiin tai kannatettiin ja minkälaisia muita näkökulmia aiheeseen liittyen tuotiin esille. Mielipidekirjoitusten analyysissa käytetään argumentaatioanalyysia.

Tavoitteena on kuvailla valittua aineistoa kattavasti ja yksityiskohtaisesti sekä nostaa esille samankaltaisuuksia ja eroavaisuuksia siinä, miten hävittäjähanketta kirjoituksissa käsitellään. Aineistosta on mahdollista erottaa selkeän hankkeen vastustamisen ja kannattamisen lisäksi myös sellaisia mielipidekirjoituksia, joissa ei oteta vastustavaa tai kannattavaa puolta, vaan hanketta käsitellään joistakin muista lähtökohdista käsin.

Puolesta ja vastaan argumentaation lisäksi olen kiinnostunut tarkastelemaan mielipidekeskustelua myös siltä kannalta, millä tavalla HX-keskustelussa nousee esille puolustuspoliittiseen keskusteluun yleisesti liittyvät termit, kuten uhkakuvat ja käsitys puolustuksen uskottavuudesta, nousevat esille.

Tutkimuskysymykset ovat:

1. Minkälaisilla argumenteilla HX-hankkeesta keskustellaan mielipidekirjoituksissa?
2. Minkälaisia eroja ja yhtäläisyyksiä mielipidekirjoituksista nousee esille?
3. Minkälaisia Suomea koskevia uhkakuvia mielipidekirjoituksissa esiintyy?

4.2. Aineisto

Käytän tutkielmassa aineistona mielipidekirjoituksia, jotka käsittelevät Suomen hävittäjähanketta. Aineistoksi rajautuivat hakusanoilla ”hx”, ”hx-hanke” tai ”hävittäjä” löytyneet lukijoiden mielipidekirjoitukset. Niin sanotut asiantuntijoiden vieraskynä-kirjoitukset tai muut analyysit hankkeesta eivät sisälly aineistona oleviin kirjoituksiin.

HX-hanketta on relevanttia tutkia juuri mielipidekirjoituksista koostuvan aineiston avulla, sillä kirjoitukset kertovat kansalaisten ajatuksia kalliista hankkeesta ja yleisemmästä mielipiteestä hankkeeseen liittyen. Kansan yleisellä mielipiteellä on myös vaikutusta poliittisiin päättäjiin. Mielipidekirjoituksen tarkoituksena on ottaa kantaa johonkin tiettyyn asiaan ja juuri siksi mielipidekirjoitusta voidaankin pitää argumentoivan tekstityypin ilmentymänä (Virtanen, Hiidenmaa ja Nummi 2020, 28). Mielipidekirjoitukset laajentavat argumentaatiota tietyistä aiheista, identifioivat yleisön vastauksia uutisille ja antavat merkityksiä sen hetkisille tapahtumille. Mielipidekirjoitukset voidaan siis nähdä tilana, jossa narratiivien ja tapahtumien merkityksistä kilpaillaan. (Cavanagh ja Steel 2019, 1-2.)

Tutkielman aineistona käytettävät mielipidekirjoitukset ovat peräisin Helsingin Sanomien, Turun Sanomien, Kalevan, Aamulehden, Keski-suomalaisen ja Lapin Kansan verkkoversioista. Tämä tarkoittaa sitä, että mikäli lehtien printtiversioissa on julkaistu mielipidekirjoitus hankkeeseen liittyen, mutta kirjoitusta ei ole julkaistu lehden verkkosivuilla, niin se ei ole päätenyt tutkielman aineistoksi. Kyseiset lehdet valikoituivat tutkielmaan siksi, että ne ovat levikeiltään Suomen suurimmat 6-7 päivänä viikossa ilmestyvät sanomalehdet (KMT 2020) ja niiden verkkosivuilta löytyy hakutoiminto, joka on käytössä ilman lehden maksullisen digiversioita tilaamista. Lisäksi Lapin Kansa valikoitui mukaan aineistoon, jotta aineisto kattaa maantieteellisesti koko Suomen. Päätös käyttää tutkielmassa aineistona juuri sanomalehdissä ilmestyneitä mielipiteitä syntyi siitä, että mielipidekirjoituksen antavat mahdollisuuden käsitellä aihetta merkkimääräisesti laajemmin verrattuna esimerkiksi Twitterissä käytävään keskusteluun aiheesta, sillä yhden tviitin enimmäismerkkimäärä on 280.

Mielipidekirjoitukset ovat ajalta 29.1.2019-26.10.2020. Ajallisen ratkaisun olen tehnyt sen perusteella, että tuolla aikavälillä keskustelu on ollut aktiivista. Ajanjaksoon sisältyy myös hankkeeseen liittyviä merkittäviä etappeja, kuten koneiden testitapahtuma HX-Challenge ja tarkennettujen tarjousten saapuminen. Lisäksi Covid-19-pandemia on herättänyt keskustelua

hankkeesta, joten en halua rajata tätä ajankohtaa pois, mutta toisaalta haluan myös tarkastella mielipidekirjoituksia ajalta tätä ennen. En halunnut myöskään tehdä liian tarkkaa ajallista rajausta, sillä en katsonut tarkoituksenmukaiseksi jättää joitakin mielipidekirjoituksia pois vain sen takia, että kirjoitus ei kuukauden tarkkuudella sisältynyt alkuperäiseen haluttuun rajaukseen, joka tässä tapauksessa oli alun perin kesäkuu 2019 - kesäkuu 2020. Mielestäni merkittävin tekijä aineistossa ei ole se, onko kirjoitus julkaistu kuukausi alkuperäisen rajauksen jälkeen, vaan merkittävintä ja olennaisinta on se, millä tavalla kirjoituksessa käsitellään HX-hanketta.

Tarkasteltuun ajanjaksoon sisältyy 32 mielipidekirjoitusta HX-hankkeeseen liittyen. Tarkastellulla aikavälillä keskustelu on ollut aktiivisinta Turun Sanomissa (10 kirjoitusta), Helsingin Sanomissa (8 kirjoitusta) ja Lapin Kansassa (7 kirjoitusta). Aamulehdessä hankkeeseen liittyviä mielipidekirjoituksia on julkaistu ainoastaan yksi, Kalevassa kaksi ja Keski-suomalaisessa puolestaan neljä. Kirjoituksille on kokonaiskuvan muodostamisen ja analyysin jäsentelyn takia tehty luokittelu sen perusteella, onko suhtautuminen hankkeeseen kriittinen vai kannattava. Lisäksi joistakin kirjoituksista ei voi tunnistaa selkeästi kriittistä tai kannattavaa suhtatumista, joten näille kirjoituksille on luotu kolmas kategoria: hanketta muulla tavalla käsittelevät mielipidekirjoitukset. Kirjoituksista 18 suhtautuu hankkeeseen kriittisesti, kuusi kannattavasti ja loput kahdeksan kirjoitusta käsittelevät hanketta jollakin muulla tavoin, eli ne eivät ota selkeästi kantaa puolesta tai vastaan, vaan kartoittavat erilaisia vaihtoehtoja tai vastustavat esimerkiksi tietyltä maalta ostettavia hävittäjiä, jolloin vastustaminen ei liity suoraan hankkeeseen, vaan yksittäiseen hävittäjäkandidaattiin. Näitä tekijöitä ja yleisestikin kirjoitusten sisältöä valotetaan kuitenkin enemmän myöhemmässä vaiheessa tutkielmaa.

Kaikki aineistona toimivat kirjoitukset ovat julkaistu kirjoittajan nimellä. Useassa kirjoituksessa kirjoittaja on ilmoittanut nimensä lisäksi esimerkiksi asuinpaikan, ammatin, sotilasarvon tai muun tittelin. Ainoastaan yhdessä mielipidekirjoituksessa on enemmän kuin yksi allekirjoittaja ja kaksi henkilöä on julkaissut enemmän kuin yhden mielipidekirjoituksen. Useampi kirjoittajista mainitsee olevansa evp-upseeri (ei vakinaisessa palveluksessa). Ilmoitettuja sotilasarvoja ovat kommodori, eversti ja everstiluutnantti. Kirjoittajista löytyy myös kansalaisjärjestöjen, kuten Maan ystävät ry:n ja Suomen Rauhanpuolustajat ry:n, edustajia ja esimerkiksi HX-hanketta vastustavan kansalaisaloitteen vireille painijoiden kirjoitus. Useampi kirjoittaja on myös maininnut puoluekantansa: kirjoituksia löytyy vasemmistoliiton, keskustan, kokoomuksen ja kommunistisen puolueen edustajilta.

Kirjoituksissa luonnollisena yleisönä on kunkin lehden oma lukijakunta, jolle kirjoitus on ensisijaisesti kohdennettu. Suurimmassa osassa kirjoituksia puhutaan kuitenkin suuremmalle yleisölle, meille suomalaisille. Lisäksi puhutellaan poliitikkoja ja yksittäisessä kirjoituksessa myös suoraan paikallista lukijakuntaa.

4.3. Argumentaation käsite

Tarkastelen HX-hankkeeseen liittyviä mielipidekirjoituksia Kakkuri-Knuuttilan ja Halosen (1998) argumentaatioanalyysin keinoin. Ennen kuin esittelen argumentaatioanalyysia sen tarkemmin, on syytä lyhyesti tarkastella sitä mitä argumentaatio oikeastaan on ja mitä sillä tarkoitetaan. Esimerkiksi Kari Mikko Vesala ja Teemu Rantanen (2007, 31) määrittelevät argumentaation kiistanalaisiin kysymyksiin kohdistuvana kannanottona ja kommentointina. Marja-Liisa Kakkuri-Knuuttilan ja Kaisa Heinlahden (2006, 14) mukaan argumentti tarkoittaa perustelua sekä perustelua ja väitettä yhdessä. Argumentti on siis perustelu jonkin väitteen puolesta ja täten argumentista voidaan erotella kaksi perusosaa, jotka ovat väite ja perustelut, joista jälkimmäisen tavoite on lisätä väitteen uskottavuutta. Stephen Toulminin (2015, 126) mukaan argumentti on kuin eliö: sillä on karkea anatominen rakenne ja hienovaraisempi, fysiologinen rakenne. Argumentista voidaan erottaa päävaiheet, joissa argumentti edistyy ratkaisemattoman ongelman lausumisesta johtopäätöksen lopulliseen erittelyyn – jokainen näistä päävaiheista edustaa argumentin ”elimiä”. Päävaiheiden lisäksi Toulminin mielestä argumentin fysiologinen rakenne, eli yksittäiset lauseet, määrittävät lopuksi argumentin pätevyyden.

Argumentin osien tunnistamisessa voi käyttää apuna sellaisia kysymyksiä kuin ”mitä tekstin esittäjä haluaa sinun uskovan?” ja ”millä perusteella tekstin esittäjä haluaa sinun uskovan tämän väitteen?”. Ensimmäinen kysymys auttaa tunnistamaan argumentin väitteen ja jälkimmäinen auttaa tunnistamaan argumentin perustelun. Lisäksi yksi tapa tunnistaa argumentit tekstistä on erotella ne kuvauksista ja selityksistä. Kuvauksessa väitelauseet kertovat, millainen maailma on ja selitys puolestaan vastaa miksi-kysymykseen. Selityksellä pyritään tekemään ongelmallinen asia ymmärrettäväksi. Argumentin tarkoitus on puolestaan perustella jotakin väitettä ja vastata kysymykseen, miksi lukijan tai kuulijan pitäisi hyväksyä väite. Tiivistettynä selitys on vastaus kysymykseen, miksi tapahtui ja mitä tapahtui, kun taas kuvaus vastaa kysymykseen, millainen maailma on. (Kakkuri-Knuuttila ja Heinlahti 2006, 23.)

Argumentit sisältävät myös taustaoletuksia, jotka liittävät väitteen ja sen perustelut toisiinsa. Tätä yhteyttä kutsutaan linkiksi. Kielelliset ilmaisut sisältävät aina taustaoletuksia, koska sanat saavat merkityksensä vain suhteessa muihin sanoihin. Osa taustaoletuksista siis täsmentää sanojen merkitystä kyseisessä tilanteessa. (Kakkuri-Knuuttila ja Heinlahti 2006, 27.) Esimerkkinä taustaoletuksesta tässä tutkielmassa voitaisiin käyttää vaikkapa argumenttia, jonka mukaan ”suunniteltu hävittäjäohjelma ei sovi yhteen Suomen ilmastotavoitteiden kanssa, koska hävittäjien valmistus, ylläpito ja käyttö aiheuttavat merkittävästi kasvihuonekaasuja (HS 26.5.2020).” Tämä argumentti sisältää esimerkiksi taustaoletuksen siitä, että Suomi aiheuttaa jo liikaa kasvihuonekaasuja, eikä hävittäjäohjelma siksi sovi yhteen ilmastotavoitteiden kanssa.

Argumentit ovat myös kontekstuaalisia eli tilannesidonnaisia. Tästä seuraa se, että yksittäisen tilanteen erityispiirteet on huomioitava. Esimerkiksi sama ilmaisu voidaan eri tilanteissa tulkita eri tavoin, josta seuraakin se, että tekstin ymmärtäminen edellyttää aina tulkintaa, joka puolestaan perustuu tulkitsijan ennakkonäkemyksiin käsiteltävästä asiasta, eli esiymmärrykseen. (Mt., 30-32.)

Chaim Perelmanin mukaan argumentointi puolestaan muodostuu keinoista, jonka mukaisesti argumentointi etenee. Tämä prosessi voi edetä assosiatiivisesti, eli argumentoija liittää yhteen erilaisia elementtejä, tai dissosiatiivisesti, eli argumentointi etenee erontekojen avulla. Assosiatiivinen argumentointi voidaan edelleen jatkaa kvasiloogiseen, todellisuuden rakenteeseen vetoavaan ja todellisuuden rakennetta muokkaavaan argumenttiin. Kvasiloogisessa todistelussa argumentti on koostunut keinotekoisesti formalisoiduista, esimerkiksi matemaattisia suureita muistuttavista elementeistä. Tällaiselle argumentoinnille on tyypillistä kvantifioitavuus ja se etenee Perelmanin demonstraatioksi kutsumalla tavalla. Esimerkiksi valtion menojen vähentämistä voidaan perustella budjetin tasapainottamisella. Todellisuuden rakenteeseen vetoavan argumentin vaikuttavuus perustuu siihen, että se on jonkinlaisessa suhteessa jo todennetun faktan kanssa. Suhde voi olla joko kausaalinen tai rinnakkainen. Edellisestä tapauksesta käy esimerkkinä argumentointi syy-seuraus -suhteiden pohjalta. Rinnakkaisessa argumentoinnissa voidaan esimerkiksi liittää toisiinsa henkilöä ja hänen tekojaan koskeva arvio. (Kantola, Moring ja Väliaverron 1998, 42-43.)

4.4. Argumentaatioanalyysi

Kakkuri-Knuutilan ja Halosen (1998, 60) argumentaatioanalyysimalli päätyi tutkielmani tutkimusmenetelmäksi, sillä analyysimalli on selkeä ja se palvelee hyvin tutkielmani tarkoitusta, eli mielipidekirjoitusten tarkastelua. Argumentaatioanalyysissa tunnistetaan tekstin argumentatiivinen rakenne kokonaisuudessaan, eli se, miten eri väitteet ja perustelut liittyvät toisiinsa ja kuinka tämä kokonaisuus näyttäytyy järkevänä laajemmassa yhteydessään. Tämän tutkielman puitteissa argumentin laajempina kontekstina ovat puolustuspoliittiseen keskusteluun olennaisesti liittyvät käsitykset uhkakuvista ja uskottavasta puolustuskyvystä.

Argumentaatioanalyysin ensimmäinen tehtävä on etsiä väite (V) ja sille esitetyt perustelut (P). Kakkuri-Knuutilan ja Halosen mukaan laajasta tekstistä on hyödyllistä etsiä pääväite tai pääväitteet, jonka jälkeen voidaan kysyä, onko sen perusteluille annettu vielä lisäperusteluita. Argumentin analysoinnissa tärkeää on myös väitteen ja perustelujen kaivaminen esiin ilmiästä. Tämä kielellisen yksinkertaistamisen vaihe on välttämätön, koska tekstissä on usein kontekstisidonnaisia ilmaisuja, joiden merkitykset ovat lähellä toisiaan. Tutkijan tavoitteena on muotoilla väitteen ja perusteen asiasisältö tiiviisti ja mahdollisimman yksiselitteisesti. Etsittäessä mahdollisia väitteitä on pidettävä myös mielessä tekstilaji ja sen mukaiset tekstin lähettäjän tavoitteet. (Kakkuri-Knuutila ja Halonen 1998, 60-64, 72.) Koska tässä tutkielmassa analysoidut tekstit ovat lajiltaan mielipidekirjoituksia, voitaneen jo lähtökohtaisesti olettaa, että tekstin tavoitteena on argumentoida jonkin asian puolesta tai vastaan.

Väitteen ja perustelun ilmiästä voidaan pitää argumentin ”raakaversiona”, eli muotona, jossa argumentti esiintyy tekstissä. Ilmiällä tarkoitetaan kielellistä muotoa, joka väitteellä ja perusteluilla on tekstissä. Argumentin asiasisältö saadaan karsimalla ja täsmentämällä ilmiästä selkokieliseksi. Ilmiän ja asiasisällön erottaminen toisistaan auttaa näkemään selvemmin itse argumentin kielellisten vivahteiden alta ja estetään esimerkiksi kuvitelma siitä, että tekstissä on monta väitettä tai perustelua silloin, kun niitä todellisuudessa olisikin vain yksi, jota vain toistetaan eri sanoin. Kun tekstin argumentatiivinen runko on selkeästi näkyvillä, on siihen sisältyvien muiden tehokeinojen löytäminen helpompaa. (Mt., 65.)

Kakkuri-Knuutila ja Halonen (Mt., 66-67) muistuttavat, että useimmissa teksteissä argumentaation kulku ei ole suoraan näkyvillä ja että meillä on paljon argumentaatiota osoittavia ilmaisuja, kuten ”koska”, ”sillä”, ”mikä osoittaa että” tai ”sen perusteella”. Toisaalta heidän mukaansa argumentin

osoittimen esiintyminen ei ole myöskään ehdoton tae siitä, että kysymyksessä olisi perustelu tai väite, sillä kirjoittaja voi erehtyä tai tahallaan johtaa harhaan. Koska ei ole mitään yleispätevää ohjetta sen selvittämiseksi, onko kysymyksessä argumentti vai selitys, on tämä ratkaistava aina asiayhteyden nojalla. Argumenttien analysoinnissa tekstin tulkinnalle jää myös paljon tilaa, koska yleensä ei ole mahdollisuutta esittää suoraan tekstin kirjoittajalle kysymyksiä esimerkiksi siitä, minkä lauseen kirjoittaja on esittänyt väitteen perusteluksi. Siksi argumentoinnin analysoinnille ehdotetaan apukysymyksiä:

1. Tulkitsenko tämän väitteeksi tässä tekstin osassa?
2. Tulkitsenko tämän perusteluksi tälle väitteelle tässä tekstin osassa?
3. Toimiiko tämä perusteluna tälle väitteelle tekstin kokonaisuudessa? (Kakkuri-Knuuttila ja Halonen 1998, 66-67.)

Argumentti sisältää myös julkilausumattomia taustaoletuksia (T), jotka linkittävät väitteet esitettyihin perusteluihin. Argumenttien hyväksyttävyyden arvioimiseksi lähimmät taustaoletukset on lausuttava julki, koska ne ovat olennainen osa argumenttia. Nämä taustaoletukset yleensä selviävät fyysisestä, kielellisistä tai muista sosiaalisista yhteyksistä, jotka puhujat ottavat puhetilanteen lähtökohdiksi. Taustaoletukset täydentävät esitettyä perustelua ja rakentavat sillan perustelusta väitteeseen, jolloin argumentin kokonaisuus myös määritetään. Taustaoletusten indentifioiminen on tärkeää erityisesti siksi, että jotkin argumentit voivat olla ilmaisultaan samanlaisia, mutta vasta taustaoletukset kertovat, onko kyseessä sama vai eri argumentti. (Mt., 68-69.)

Argumentaatioanalyysi kannattaa aloittaa pääväitteen, tekstin tärkeimmän sanoman, etsimisellä (Mt., 101.) Aineistona toimivien mielipidekirjoitusten pääväitteet ovat toimineet kriteerinä siihen, onko mielipidekirjoitus valikoitunut aineistoksi tutkielmaan. Kaikkien kirjoitusten pääväitteet liittyvät siis HX-hankkeeseen, koska tutkielma on jo lähtökohtaisesti rajattu vain tätä hanketta käsitteleviin mielipidekirjoituksiin. Vaikka aineiston rajausta on jo lähtökohtaisesti tehty kirjoitusten pääväitteiden (liittymäpinta HX-hankkeeseen) mukaisesti, niin väitteiden, perusteluiden ja taustaoletusten tarkempi tarkastelu syventää analyysia ja antaa mahdollisuuden nähdä millaisilla argumenteilla hanketta käsitellään ja minkälainen syvempi taustaoletus väitteitä ja perusteluita linkittää.

Argumentaatioanalyysini alkaa mielipidekirjoitusten väitteiden, perusteluiden ja taustaoletusten tarkastelusta. Esitettyjen väitteiden perusteella ryhmittelen aineiston kolmeen eri kategoriaan. Aineiston jäsentämisessä voidaan edetä siten, että eritellään kannanotoissa esiintyvää variaatiota, eli

erilaisuutta ja ryhmitellään keskenään samanlaiset kannanotot. Ryhmittely edellyttää siis erojen ja samankaltaisuuksien tunnistamista. (Vesala ja Rantanen 2007, 38-40.) HX-hanketta käsittelevät kirjoitukset ryhmitellään sen mukaan, suhtautuuko kirjoitus hankkeeseen negatiivisesti, positiivisesti vai käsittelee se hanketta jollakin muulla tavalla.

5. ANALYYSI

Tässä luvussa analysoidaan HX-hanketta käsittelevistä mielipidekirjoituksista koostuvaa aineistoa. Aineisto on ryhmitelty kirjoitusten argumentaatioanalyysin avulla löydettyjen pääväitteiden mukaan kolmeen eri pääteeman. Kuten tutkielman aikaisemmissa osissa on mainittu, nämä teemat ovat *HX-hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvat mielipidekirjoitukset*, *HX-hankkeeseen positiivisesti suhtautuvat mielipidekirjoitukset* ja *HX-hanketta muulla tavalla käsittelevät mielipidekirjoitukset*, joissa mielipiteet eivät liity itse hankkeen kritisoimiseen tai kannattamiseen. (Taulukko 1.)

Taulukko 1: HX-hankkeeseen liittyvien mielipidekirjoitusten pääteemat

Pääteema	Kirjoitusten lukumäärä
HX hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvat mielipidekirjoitukset	18
HX-hankkeeseen positiivisesti suhtautuvat mielipidekirjoitukset	6
Hanketta muulla tavalla käsittelevät mielipidekirjoitukset	8
Yhteensä	32

Suurin osa aineistona olevista mielipidekirjoituksista suhtautuu HX-hankkeeseen negatiivisesti. Näitä mielipidekirjoituksia aineistosta löytyi 18 kappaletta. Kirjoitukset voidaan luokitella negatiivisesti hankkeeseen suhtautuviksi, sillä niissä esitetään toisenlaisia ratkaisuja Hornetien suorituskyvyn korvaamiselle tai suoraan argumentoidaan hankkeen peruuttamisen puolesta. Hankkeeseen suhtaudutaan negatiivisesti monenlaisten eri argumenttien kautta. Suhtautumista hankkeeseen perustellaan esimerkiksi sillä, että miljardiluokan satsaukset uusiin hävittäjiin eivät vastaa niihin turvallisuusuhkiin, jotka koetaan sotilaallista uhkaa todellisimmaksi ja merkittävämmäksi. Toisaalta turvallisuusuhkia tarkastellaan myös toisesta näkökulmasta: koetaan, että Suomen tulee varautua sotilaallisen uhkaan ja tähän uhkaan ei uusilla hävittäjällä vastata, vaan Hornetien suorituskyky tulisi korvata puolustuskyvyllä tehokkaammalla tavalla. Kriittisesti hankkeeseen suhtautuvissa kirjoituksissa nostetaan myös esille sen kallis hinta ja koronapandemian negatiiviset vaikutukset kansantaloudelle.

Tarkasteltavista mielipidekirjoituksista vain pieni osa (kuusi mielipidekirjoitusta) suhtautuu HX-hankkeeseen positiivisesti. Näissä kirjoituksissa annetaan perusteluja sen puolesta, miksi hanke pitäisi alkuperäisten suunnitelmien mukaisesti toteuttaa. Kriittisesti suhtautuvien kirjoitusten tavoin myös näissä kirjoituksissa vedotaan Suomea potentiaalisesti kohtaaviin uhkiin. Lisäksi hankkeen kannatusta perustellaan esimerkiksi uskottavalla puolustuskyvyllä ja sillä, että kyky vastata sotilaallisiin uhkiin on tärkeä osa yhteiskunnan kivijalkaa.

Kolmanteen luokkaan kuuluvia mielipidekirjoituksia, joissa ei suhtauduta HX-hankkeeseen puoltavasti tai vastustavasti, löytyi kahdeksan kappaletta. Nämä kirjoitukset käsittelevät esimerkiksi sitä, keneltä hävittäjät ostetaan ja sitä, millaista julkinen keskustelu hankkeen ympärillä on ja mitkä ovat mahdollisia syitä siihen.

5.1. HX-Hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvat mielipidekirjoitukset

Hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvista mielipidekirjoituksista voidaan analyysin jälkeen erottaa kolme erilaista väitettä. Ensimmäisen väitteen mukaan HX-hanke tulee uudelleenarvioida sen taloudellisten vaikutusten takia. Toisen väitteen mukaan Hornetien suorituskyvyn korvaamiselle on muitakin vaihtoehtoja. Kolmannen väitteen mukaan Suomea kohtaavat merkittävät ei-sotilaalliset uhat, eikä uusilla hävittäjillä vastata näihin uhkiin. Seuraavaksi tarkastelen, minkälaisilla argumenteilla näitä väitteitä perustellaan.

Väite 1: HX-hanke tulee uudelleenarvioida sen taloudellisten vaikutusten takia.

HX-hankkeen taloudellisia vaikutuksia käytetään yhtenä perusteluna negatiiviseen suhtautumiseen hanketta kohtaan. Oikeastaan pohjimmiltaan lähes jokaisessa HX-hanketta kritisoivassa kirjoituksessa taustalla on hankkeen hinta, joka toimii pohjana argumenteille HX-hankkeesta. Tämä ei ole yllättävää, sillä julkisen talouden mittakaavassa merkittävä hanke herättää ymmärrettävästi keskustelua ja kritiikkiäkin, sillä lasku tulee nykyisten ja tulevien veronmaksajien maksettavaksi. Spekuloisin, että suurin osa aineistosta löytyvistä mielipidekirjoituksista olisi jäänyt kirjoittamatta, jos kyse ei olisi tämän mittaluokan hankinnasta, ja jos valtion budjetista löytyisi rahaa jaettavaksi kaikkiin tarpeisiin.

HX-hankkeen hinnan kritisointia perustellaan useasta eri näkökulmasta. Huomioitavaa on, että yksikään näistä kirjoituksista ei kuitenkaan kiistä, etteikö joitakin rahallisia panostuksia

turvallisuuteen ja puolustukseen pitää tehdä. Monessa kirjoituksessa HX-hankkeeseen varatut 7-10 miljardia euroa vaikuttavat olevan ikään kuin vapailla markkinoilla: jos summaa ei käytettäisi uusiin hävittäjiin, olisi raha kuitenkin käytettävissä toisaalle. Kirjoituksista nousee esille monenlaisia erilaisia kohteita tuolle rahalle. Hävittäjämiljarit nähdään myös nollasummapelinä, jossa uusien hävittäjien osto estää panostukset johonkin muuhun, jonka kirjoittaja kokee tärkeämmäksi.

Erityisesti uusien hävittäjien käyttöön ja ylläpitoon liittyvät elinkaarikustannukset nostetaan useammassa kirjoituksessa esille perusteluna negatiiviselle näkemykselle hanketta kohtaan. Kirjoituksissa pyritään tuomaan esille hankkeen kallis hinta nostamalla esille, että 7-10 miljardin ostohinta on vain hankkeen alkupanos, eikä huomiota ole annettu tarpeeksi sille, että hanke maksaa jatkuvasti esimerkiksi vuosittaisten perusmenojen ja tarvittavien elinkaari päivitysten takia. Elinkaarikustannukset liikkuvat arvioiden mukaan 25-30 miljardissa eurossa.

”Eivät HX-hankkeenkaan kustannukset jää 10 miljardiin velkarahaa. Yleensä hävittäjien kokonaiskustannukset ovat kolminkertaiset hankintahintaan verrattuna, kun mukaan lasketaan elinkaarikustannukset.” (TS 19.1.2020.)

”Hallitus aikoo käyttää hankintaan enintään 10 miljardia euroa. Noin 30 vuoden käyttöään aikana ylläpito- ja elinkaarikustannuksia voi tulla lisäksi 30 miljardia euroa.” (HS 26.5.2020.)

”HX-hävittäjien elinkaarikustannuksista arviot liikkuvat 25-30 miljardissa eurossa.” (HS 16.4.2020.)

Elinkaarikustannuksia verrataan eräässä kirjoituksessa ”piikkiin”, joka hävittäjähankinnan myötä avataan. Kalliin hankkeen hintaa konkretisoidaan myös mainitsemalla, että viimeiset HX-hankkeen maksajat syntyvät vasta parin vuosikymmenen päästä 2040-luvulla.

”Valtionvarainministeriön ehdotuksessa vuoden 2021 talousarvioksi kohta ”Monitoimihävittäjien hankinta” saa kysymään, onko piikki auki.” (TS. 19.9.2020)

Talouden näkökulmasta moni negatiivisesti hankkeeseen suhtautuva kirjoitus esittää erilaisia näkemyksiä siitä, mitä kaikkea muuta rahalla saa, mistä kaikesta se on pois ja minkä verran muut tärkeäksi koetut toimijat saavat rahoitusta. Vertaamalla HX-hankkeen rahoitusta muiden toimijoiden saamaan rahoitukseen pyritään perustelemaan toisaalta negatiivista suhtautumista hanketta kohtaan ja toisaalta osoittamaan hankkeen epäsuhtaa muihin toimijoihin verrattuna ja sen taloudellista

merkittävyyttä tässä suhteessa. Näissä näkemyksissä ei kuitenkaan nosteta esille sitä, onko HX-hankkeen ja muiden toimijoiden saaman rahoituksen vertaaminen kuitenkaan niin yksiselitteistä, vaikka hankkeen taloudellinen merkittävyys pystytäänkin osoittamaan selkeästi.

Sen lisäksi, että HX-hankkeen rahoitusta verrataan muiden toimijoiden saamaan rahoitukseen, nostetaan talouden kontekstissa esille myös se, mihin muualle rahallista panostusta tarvitaan:

”Summat ovat valtavia verrattuna Suomen valtion budjettiin, joka kuluvalle vuodelle on 57,7 miljardia euroa. Tästä esimerkiksi ympäristöministeriölle on kokonaisuudessaan varattu 0,3 miljardia euroa.” (HS 26.5.2020.)

”Kolmenkymmenen vuoden elinkaaren aikana niiden kokonaiskustannukseksi on arvioitu 25–40 miljardia euroa. Tämä tarkoittaisi keskimäärin noin miljardia euroa vuodessa. Se puolestaan on enemmän kuin esimerkiksi koko poliisitoimelle vuonna 2019 budjetoitu summa, 0,8 miljardia euroa.” (HS 11.6.2019.)

Eräässä kirjoituksessa negatiivista suhtautumista hankkeeseen esimerkiksi perustellaan sillä, että sosiaaliturvan, terveydenhoidon ja koulutuksen puutteiden korjaaminen vaatii miljardien sijoittamista lähitulevaisuuteen. Samassa kirjoituksessa viitataan myös Tehyn puheenjohtajan blogikirjoitukseen, jossa esitetään kysymys ”tarvitsemmeko hoitajia vai hävittäjiä?”.

”Onko niin, että sotakoneiden hankintaan on rahaa, mutta suomalaisten terveydenhoitamiseen ei ole?” (LK 21.10.2019.)

Useammassa kirjoituksessa nostetaan myös esille, että HX-hankkeeseen käytettävät miljardit ovat pois esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumisesta. Näkemykset siitä, mistä uusiin hävittäjiin laitettavat rahat ovat pois, korostavat vahvasti vastakkainasettelua ja kyseenalaistavat sitä, ovatko panostukset hävittäjiin yhtä tärkeitä, kuin panostukset esimerkiksi terveydenhuoltoon tai ilmastonmuutoksen ehkäisyyn. Miksi rahaa löytyy uusiin hävittäjiin, mutta ei viimeksi mainittuihin?

”Kyse on julkisen talouden mittakaavassa merkittävästä hankinnasta, joten hankittavien monitoimihävittäjien määrää tulisi harkita perusteellisesti. --- Kun hävittäjiä hankitaan aiempaa vähemmän, jää julkistalouteen enemmän jakovaraa. Tämä mahdollistaisi välittömät investoinnit vanhustenhoivaan, ammattikoulutukseen ja tieteeseen.” (TS 29.8.2019.)

”Edessä on myös yhä paheneva ilmastonmuutos tulvineen, hirmumyrskyineen, metsäpaloineen ja pakolaisaaltoineen. Jokaiseen näistä uhista olisi syytä varautua, mieluiten ennaltaehkäisevästi, ja kaikkeen

tähän tarvitaan rahaa. Sitä ei riitä, jos hävittäjien kokonaiskulut elinkaarikustannuksineen nousevat arvioituun 30 miljardiin.” (TS 9.6.2020.)

Aineisto kattaa myös kirjoituksia, jotka ovat laadittu sen jälkeen, kun koronapandemia puhkesi vuoden 2020 alkukeväästä. Pandemia toi luonnollisesti uuden tulokulman keskusteluun hankkeen talousvaikutuksista. Etenkin poikkeusoloilla ja spekuloidulla pandemian jälkeisellä talouskriisillä perustellaan vaatimuksia HX-hankkeen uudelleenarvioinniksi. Eräässä kirjoituksessa pidetään normaalioloissa tehdyistä isoista hankintapäätöksistä merkittävimpänä uudelleenarvioitavana hankkeena juuri HX-hanketta.

”Koronapandemian jälkeisen talouskriisin laajuus ei ole vielä selvillä, mutta se tulee olemaan varmasti sodanjälkeisen Suomen vakavin. Samaan aikaan käynnissä on maamme historian suurin kymmenen miljardin euron HX-hävittäjähanke nykyisten Hornetien korvaamiseksi.” (HS 16.4.2020.)

Toisen kirjoituksen mukaan vaatimukset hävittäjähankinnan uudelleenarvioinnista ovat voimistuneet samalla kun pandemian vuoksi valtio velkaantuu arvioiden mukaan noin miljardin viikossa. Kirjoituksen mukaan hankinnan uudelleenarvioinnilla on kannatusta:

”Rauhanliikkeen ohella monet suomalaiset alkavat olla sillä kannalla, että hävittäjähankintaa tulisi lykätä.” (KSML 11.6.2020.)

Samassa kirjoituksessa kritisoidaan sitä, että Sanna Marinin hallitus on pitänyt kiinni päätöksestä ostaa uusia hävittäjiä. Kirjoittaja nostaa myös esille sen, että ainoastaan vasemmistoliiton yksittäiset kansanedustajat ovat esittäneet julkisesti kritiikkiä hanketta kohtaan. Kirjoituksesta voidaan päätellä, että kirjoittaja toivoo kansanedustajilta enemmän kritiikkiä hanketta kohtaan.

Väite 2: Hornetien suorituskyvyn korvaamiselle on muitakin vaihtoehtoja.

Useassa hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvassa kirjoituksessa esitetään väitteitä sen puolesta, että 64 uutta hävittäjää ei välttämättä ole paras ratkaisu Hornetien suorituskyvyn korvaamiselle. Näissä argumenteissa korostuu etenkin se, ettei 64 hävittäjällä koeta saavutettavan parasta mahdollista puolustuskykyä. Sen lisäksi, että parempaa puolustuskykyä saadaan muilla vaihtoehdoilla, koetaan myös, että suorituskyvyn korvaaminen muilla tavoin säästäisi myös rahaa.

Eräässä kirjoituksessa kysytään, olisiko viisaampaa hankkia uusia hävittäjiä rauhanajan ilmavalvontaan yhden parven verran ja rakentaa kriisiajan ilmapuolustus miehittämättömien ilmalusten ja eri korkeuksille yltävien ohjuksien varaan:

”Hävittäjistä on paljon tietoa, osin ristiriitaistakin, ja ne ovat olleet paljon julkisuudessa esillä, mutta niiden vaihtoehto, ohjukset, vähemmän”.
(KSML 18.5.2019.)

Kirjoittajan mukaan tällä tavalla saavutettaisiin hajautettu ilmatorjunta, jota vastustajan olisi vaikea eliminoida. Tämän lisäksi rahaa jäisi paremmin myös muille puolustushaaroille, esimerkiksi tehokkaiden raketinheittimien ja niiden rakettien sekä sopivien ohjusten hankintaan. Myös tässä tuodaan esille uskottava puolustuskyky, minkä saavuttamiseksi onkin harkittava, miten rajallisilla puolustusmäärärahoilla saadaan parhaiten ”kustannustehokasta uskottavuutta maanpuolustuksemme vahvuusalueille.”

”Esiselvityksen perusajatus ’Hornet-kalusto muodostaa tällä hetkellä ilmapuolustuksen perustan’ ei vastaa todellisuutta. Muuttunut uhka ei ole arveluttanut, vaan monitoimihävittäjien ominaisuudet, määrä ja asejärjestelmät.” (TS 21.4.2020.)

”Suorituskyvyn korvaaminen ei kuitenkaan välttämättä tarkoita sitä, että ostetaan saman kappalemäärän verran samoja laitteita kuin aiemminkin. Hallitusohjelmakirjausta ei kannattaneen tulkita päätökseksi 64 hävittäjästä” (HS 11.6.2019.)

Kahdessa hanketta kritisoivassa kirjoituksessa viitataan ilmapuolustuksen entiseen tarkastajaan eversti (evp.) Ahti Lappiin, jonka mukaan edullisempaa ja tehokkaampaa olisi, että Suomi korvaa 64 monitoimihävittäjän sijaan Hornetien suorituskyvyn torjuntahävittäjillä, ilmatorjuntakalustolla ja muilla järjestelmillä. Yhdessä kirjoituksessa viitattiin Lapin lisäksi myös eversti (evp.) Pentti

Tervoseen, jonka mukaan tarvittaisiin suurvallan monipuoliset ilmavoimat, jotta monitoimihävittäjillä olisi ilmatilan hallintaan (esiselvityksessä) kuvailtu merkitys. Samassa kirjoituksessa myös mainitaan, että Hornetien suorituskyvyn korvaamista pohtinut selvitys todistelisi ilman tieteellistä pohjaa, että hävittäjä on korvattava hävittäjillä myös lukumääräisesti.

”Kaikille puolueille on saatu uskoteltua, että hävittäjien korvaaminen hävittäjillä on välttämätöntä isänmaan pelastamiseksi liki 40 vuoden aikana. --- Syylliseksi jäävät sotilaat, jotka ovat liioitelleet hävittäjien merkitystä Suomen puolustamisessa.” (TS 19.9.2020.)

Suorituskyvyn korvaamista uusilla 64 hävittäjällä kritisoidaan myös esittämällä erilaisia skenaarioita siitä, millaisiin sotilaallisiin uhkiin Suomen tulisi varautua, ja jollaisissa hävittäjistä ei olisi hyötyä. Eräessä kirjoituksessa kuvailtiin esimerkiksi tilannetta Syyriassa:

”Ensin katkesivat sähköt ja kaasut. Sitten loppui veden tulo eikä netti toiminut. Viemärit täyttyivät, mutta kaupat tyhjenivät. Muutamassa päivässä moderni lähiömme oli taantunut kivikauteen.” (HS 17.7.2020.)

Kirjoittajan mukaan tilanne Syyriassa vastaa sitä kuvaa, joka hänelle on syntynyt nykypäivän sodista ja tilanteesta, johon Suomikin saattaisi joutua. Väitettä uusien hävittäjien suorituskyvyn riittämättömyydestä perustellaan Syyrian tilanteen lisäksi viittaamalla Kyberturvallisuuskeskukseen, joka arvelee, että Venäjällä on kyky sammuttaa sähköt Suomesta, sekoittaa paikannusjärjestelmät ja katkaista nettiyhteydet koko maasta. Kirjoittajan mukaan sodan aloitukseen kuuluisivat lisäksi risteilyohjusten iskut suurtehotutkimme, lentotukikohtiin ja sotasatamiin. Kirjoittajan mukaan vaatisi ”melkoista optimismia” uskoa, että tällaiset hyökkäykset estetään 64 torjuntahävittäjällä. Kirjoittaja ehdottaakin, että hävittäjiin käytetyt rahat tulisi käyttää varavoimakoneisiin, suljettuihin atk-järjestelmiin, liikuteltaviin ilma- ja ilmavalvontatutuksiin, ohjuksiin ja maavoimien vahvistamiseen.

Hornetien suorituskyvyn korvaamista muilla kuin uusilla hävittäjillä perustellaan myös historialla. Eräessä kirjoituksessa kuvaillaan toisen maailmansodan tapahtumia Ranskassa, jossa oletettiin ensimmäisen maailmansodan kokemusten perusteella Saksan hyökkäävän maahan Elsass-Lothringetin kautta. Tämän estämiseksi rakennettiin Maginot-linja, mutta Saksa ei yrittänyt läpimurtoa itä-Ranskasta, mikä johti siihen, että pääministeri Philippe Pétain joutui allekirjoittamaan antautumisasiakirjan 22.6.1940. Ranskan toisen maailmansodan strategisilla virheillä on kirjoittajan mukaan yhtymäkohtia nykypäivän Suomeen. Kirjoittajan mukaan Suomen perustelut nykyiselle hävittäjähankinnalle laittavat kysymään, ollaanko meillä sortumassa Ranskan kaltaisiin virheisiin:

”varaudutaanko meillä torjumaan samantapaista sodan aloitusta kuin syksyllä 1939?” (TS 4.7.2020.)
Samassa kirjoituksessa nostetaan esille myös nyky-Venäjä, joka on käynyt useita sotia viimeisen 25 vuoden aikana, mutta joista ainoakaan kirjoittajan mukaan Venäjä ei ole aloittanut talvisodan tavoin pommikoneilla. Syyksi tähän nostetaan vastapuolen ilmatorjuntaohjukset. Kirjoittaja kysyykin, mihin Suomi tarvitsee torjuntahävittäjiä, kun niillä ei kyetä vastaamaan Venäjän asejärjestelmiin. Kirjoittajan mukaan Suomi tarvitsisi ohjuksia, jotta Venäjän asettamaan uhkaan voidaan vastata.

Ilmatorjuntaan panostaminen uusien hävittäjien sijaan on mielipidekirjoituksissa yleisimmin esille nostettu vaihtoehto Hornetien suoristuskyvyn korvaamiselle. Kahdessa kirjoituksessa kuitenkin esitetään perusteluja myös nykyisten Hornetien elinkaaren pidentämisen puolesta.

”Esimerkiksi nykyisten Hornet-hävittäjien elinkaarta voidaan jatkaa murto-osalla uusien hävittäjien hinnasta. Sinä aikana maailma muuttuu ja teknologia kehittyy ja voi käydä niin, että Suomi pelastuu muutaman kymmenen miljardin euron virheinvestoinnilta.” (KSML 11.6.2020.)

Elinkaaren pidentämisessä vedotaan Kanadan tekemään ratkaisuun Hornet-hävittäjien elinkaaren pidentämisestä. ”Kanadan mallin” mukaisesti Hornetien elinkaarta voitaisiin myös Suomessa pidentää, jolla saavutetaan myös miljardiluokan säästöt ilman, että puolustuskyvystä tingitään. Puolustusministeriön esiselvityksen (2015) mukaan Hornetien elinkaaren jatkaminen ei olisi kustannustehokasta eikä Suomen puolustuskyvyn kannalta riittävä ratkaisu. Kirjoituksissa ei ole myöskään huomioitu mahdollisia eroja siinä, miten Suomen ja Kanadan puolustus muuten on järjestetty – esimerkiksi Nato-jäsenyyden suhteen.

Väite 3: Suomea kohtaavat merkittävät ei-sotilaalliset uhat, eikä uusilla hävittäjillä vastata niihin uhkiin.

HX-hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvista kirjoituksista voidaan nostaa erilliseksi väitteeksi myös ei-sotilaalliset uhkakuvat, joilla perustellaan kriittistä suhtautumista hankkeeseen. Näissä kirjoituksissa mittavan julkisen hankinnan ei katsota vastaavan niihin turvallisuusuhkiin, jotka Suomea kohtaavat, ja siksi uusiin hävittäjiin suunnitellut taloudelliset satsaukset tulisi osoittaa toisaalle.

”Keskinäisen riippuvuuden maailmassa asevarainen turvallisuusajattelu ei ole vastaus yhteenkään todellisista turvallisuusuhista. Uusilla hävittäjillä ei kyetä torjumaan pandemioita, kyberhyökkäyksiä tai ilmastonmuutosta, päinvastoin miljardien käyttäminen hävittäjiin vaikeuttaa näiden uhkien torjuntaa.” (KSML 11.6.2020.)

”Hävittäjistä on kiistatta hyötyä: Venäjä ei ole hyökännyt Suomeen, itse asiassa 81 vuoteen. Ne myös tuottavat: kolme miljoonaa tonnia hiilidioksidia ilmakehään vuosittain. Ne vauhdittavat ilmastokriisiä silloinkin, kun muu lentely on jumissa. Hävittäjäoston on loistoinvestointi. Myyjän kannalta.” (Kaleva 25.6.2020.)

Useammassa kirjoituksessa uhkakuvaksi nostetaan esille ilmasto ja sen lämpeneminen. Esimerkiksi yksi kirjoitus nostaa esille, että HX-hankkeen ilmastovaikutuksista ei ole keskusteltu lainkaan, eikä hankinta sovi yhteen Suomen ilmastotavoitteiden kanssa. Kirjoituksessa vaaditaan, että puolustushallinnon tulee läpinäkyvyyden ja oikeudenmukaisuuden nimissä antaa mahdollisimman tarkat tiedot harkittujen hävittäjien ilmastovaikutuksista. Kirjoittajan mukaan ”niitä ilmankin on todettavissa, että hävittäjien valmistus, ylläpito ja käyttö aiheuttavat merkittävästi kasvihuonekaasuja” (HS 26.5.2020.) Lopuksi kirjoittaja toteaa Suomen nykyisten hävittäjien kasvihuonepäästöjen olevan vuosittain arviolta 100 000 tonnia, joka vastaa noin 10 000 suomalaisen vuosipäästöjä. Kirjoittajan mukaan hävittäjät myös aiheuttavat suuren osan kaikista Puolustusvoimien päästöistä. Kirjoituksessa perustellaan suurempaa huomion kiinnittämistä ilmastoasioihin myös Maanpuolustustiedotuksen suunnittelukunnan MTS:n vuosittaiseen kyselyyn viittaamalla. Kyselyn mukaan ilmastonmuutos on ollut viime vuosina suomalaisten suurimpia huolenaiheita. Tätä verrataan Itämeren turvallisuustilanteeseen, josta suomalaiset kantavat huolta saman tutkimuksen mukaan merkittävästi vähemmän.

”Ilmastokriisi on sekä Suomelle että maailmalle merkittävästi suurempi turvallisuusuhka kuin sotilaallinen hyökkäys, jonka varalle puolustusministeriö haluaa hävittäjiä hankkia.” (HS 26.5.2020)

Toisen kirjoituksen mukaan olisi tärkeää pysähtyä miettimään, mitkä ovat todellisia uhkia. Kirjoituksessa vaaditaan hävittäjähankintoihin varattujen rahojen suhteuttamista muihin uhkiin. Kirjoituksen mukaan Suomen tulisikin laatia riskiarvio todellisista uhkista ja suhteuttaa niihin hävittäjähankintoihin varatut rahat.

”Vastataanko hävittäjillä todellisiin turvallisuusuhkiin? Ympäristökriisin voittaminen vaatii paljon rahaa ja kansainvälistä yhteistyötä viholliskuvien sijaan.” (TS 19.1.2020.)

Todellisia uhkia kirjoittajien mukaan ovat talouden taantuma, pandemiat, aurinkomyrskyt ja suurten tulivuorten purkaukset. Lisäksi massasukupuutot ja kemikalisoituminen heikentävät maapallon elinkelpoisuutta. Kirjoituksessa mainitaan myös paheneva ilmastonmuutos tulvineen, hirmumyrskyineen, metsäpaloineen ja pakolaisaaltoineen. Kirjoituksen mukaan jokaiseen näistä uhista olisi syytä varautua, mieluiten ennaltaehkäisevästi – ja kaikkiin näihin tarvitaan rahaa, joka ei riitä, jos hävittäjien elinkaarikustannukset nousevat arvioituun 30 miljardiin.

Koronapandemia on tuonut taloudellisen näkökulman lisäksi keskusteluun myös uuden uhkakuvan pandemian muodossa. Myöskään tätä uhkaa ei uusilla hävittäjillä torjuta. Erään kirjoituksen mukaan pandemia on tuonut uutta näkökulmaa asehankintojen mielekkyyteen ja tarpeellisuuteen, koska asevarainen turvallisuusajattelu ei ole vastaus yhteenkään nykyisistä turvallisuusuhista. Kirjoittaja ei siis näe, että Suomen turvallisuus voisi vaarantua tavalla, joka vaatisi esimerkiksi hävittäjien käyttöä.

”Suomen uhkaavinta turvallisuusriskiä, koronavirusepidemiaa, ei torjuta hävittäjillä.” (HS 23.4.2020.)

5.2. HX-hankkeeseen positiivisesti suhtautuvat mielipidekirjoitukset

Väite 1: turvallisuusympäristön muutos tukee uusien hävittäjien ostoa.

HX-hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvien kirjoitusten tavoin myös hankkeeseen positiivisesti suhtautuvien väitteiden perustelut liittyvät vahvasti uhkakuviin. Eräässä kirjoituksessa nostetaan esille turvallisuusympäristön muuttunut tilanne, joka ei tue hävittäjä määrän vähentämistä, vaan päinvastoin kasvattamista. Hornet-kaluston korvaavan suorituskyvyn on kyettävä vastaamaan jatkuvasti kehittyvän toimintaympäristön muutokseen. Hankinnalla katsotaan olevan valtava merkitys uskottavan puolustuskyvyn ylläpitämisessä:

”Turvallisuusympäristömme on muuttunut selvästi haasteellisemmaksi sitten vuoden 1992 Hornet-päätöksen. Tilanteen muutos ei suinkaan tue hävittäjä määrän vähentämistä, mieluiten päinvastoin. Hävittäjä hankinnalla on valtava merkitys uskottavan puolustuskykymme ylläpitämisessä.” (KSML 1.4.2019.)

Sotilaallisesti liittoutumattomana maan kumppanimaan valinnalla kirjoittaja myös kokee olevan erityisen keskeinen merkitys Suomelle. Kirjoituksen mukaan Hornetien täysimääräinen korvaaminen vaatii samansuuruisia hävittäjä hankintaa, koska ilmapuolustuksen kykyä ei voida korvata ilmatorjunnalla ja miehittämättömillä ilma-aluksilla – toisin kuin hankkeeseen kriittisesti suhtautuvissa kirjoituksissa argumentoidaan. Hävittäjien lukumäärällä ja niiden kyvykkyydellä koetaan kirjoituksessa olevan merkittävä vaikutus kriisien ennaltaehkäisykykyyn, Suomen puolustusjärjestelmän uskottavuuteen ja suorituskykyyn. Puolustusjärjestelmä koetaan myös yhteiskunnan kivijalkana, jota ei voi horjuttaa:

”Pitäkäämme puolustuskykymme uskottavan myös tulevaisuudessa. Se on yhteiskuntamme kivijalka.” (KSML 1.4.2019.)

Väite 2: maanpuolustus ei ole makuasia, vaan yhteiskunnan kivijalka.

Yhden mielipidekirjoituksen mukaan maanpuolustusta ja muita kuluja ei voi asettaa vastakkain. Myös tässä kirjoituksessa perustellaan maanpuolustuksen olevan yksi yhteiskunnan perusta. Kirjoittajan mukaan, jos yksikin näistä perustuksista pettää, ei muillakaan ole lopulta merkitystä. Kirjoituksessa kritisoidaan HX-hankkeeseen liittyvää keskustelua ja mainitaan, että puolustusasiat

eivät ole makuasioita. Kirjoituksessa esitetään myös väite, että maanpuolustuksen osalta uhkana on puolustushankintojen demokratiaharha, jolla viitataan siihen, että valtiosalaisuuksiin perustuva korkean sotilasteknologian hankintaprosessi on niin vaativa, ettei sitä voida alistaa amatöörien haltuun. Kirjoittajan mukaan vain sotilailla on todellinen kuva Suomen sotilaallisista kyvyistä ja tarpeista. Historianopettajaksi itsensä tituleeraava kirjoittaja vertaa tätä ajatusta koulujen kirjahankintoihin:

”Eivät poliitikot sotkeudu koulujen kirjahankintoihinkaan, että ostatte kuulkaa nyt näin halpoja, ja vain tämän verran. He budjetoivat (yleensä liian pienet) määrärahat ja ammattilaiset tekevät hankinnat. Tämä on paras vaihtoehto.” (13.9.2020)

Vertauksella koulujen kirjanhankintoihin pyritään siis perustelemaan väitettä siitä, miksi muut kuin asiaan perehtyneet sotilaat eivät oikeastaan voi esittää vakavasti otettavia vaihtoehtoisia ratkaisuja puolustushankintoihin. Myös toisessa kirjoituksessa nostetaan esille, että uskottavan puolustuskyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömiä investointeja ei pidä asettaa vastakkain valtion muiden menojen kanssa:

”Uskottavan puolustuskyvyn säilyttämisen kannalta välttämättömiä investointeja ei pidä asettaa vastakkain valtion muiden menokohteiden kanssa, kuten vasemmistopuolueet usein tekevät.” (KSML 9.3.2019.)

Kritiikkiä puolustusmenojen ja muiden menojen vastakkainasettelua kohtaan perustellaan sillä, että Suomen on huolehdittava osaltaan siitä, että vakaus Pohjois-Euroopassa säilyy. Tämä edellyttää kirjoittajan mukaan hyvien suhteiden ylläpitämisen lisäksi riittävän voiman näyttämistä. Samassa kirjoituksessa perustellaan hankkeen kannattamista myös sen tarjoamalla hyödyillä paikalliselle teollisuudelle. Kirjoituksen mukaan hanke avaa erinomaisia mahdollisuuksia Keski-Suomelle teollisen yhteistyön ja ilmavoimien kehittämisen ansiosta.

Hävittäjähankinnan tärkeyttä perustellaan myös historialla, joka korostaa sitä, että Suomen maanpuolustusta ei voida ”huonontaa” jollakin verukkeella, kuten vetoamalla terveydenhoitoon, energiatalouteen tai maatalouspolitiikkaan. Esille tuodaan myös, että vaikka hävittäjähankinta onkin kallis, on sota kalliimpaa.

”Maallamme on pitkä kokemus puolustuksen tarpeellisuudesta, esimerkkeinä viime sotamme. Siksi puolustuksemme tärkeimpien pilareiden on oltava kunnossa.” (LK 22.10.2019.)

Eräs kirjoittaja kritisoi keskustelua, jossa pohditaan pienemmän hävittäjä määrän hankintaa. Hänen mukaansa hävittäjiä voisi tehokkaamman maanpuolustuksen nimissä hankkia jopa enemmän kuin puhutut 64 hävittäjää.

”Olen huolissani ja pettynyt, että poliittisissa keskusteluissa vakavasti esitetään hävittäjistä tinkimistä. Ruuvaavatko nämä ihmiset renkaatkin vain kolmella tai vähemmällä mutterilla?” (LK 5.2.2019.)

Kirjoittaja ehdottaa, että ilmavoimien parvilogiikkaan sopisi esimerkiksi 80 tai 96 hävittäjää. Tämä tarjoaisi tehokkaampaa ratkaisua maanpuolustukseen. Kirjoittajan mielestä hankintahinnoista ei tule tarpeettomasti tinkiä, sillä hän kokee, että Suomen puolustuspolitiikassa ei ole varaa säästää, sillä vain vihollinen on tyytyväinen hankinnoista pihistämiseen.

Väite 3: Koronapandemia korostaa HX-hankkeen tärkeyttä.

Koronapandemia nostetaan esille myös HX-hanketta yhdessä hanketta puoltavassa kirjoituksissa. Kirjoituksen mukaan etenkin koronaviruskriisin kaltainen häiriötilanne on taipuvainen korostamaan alempiasteisten kriisien, kuten maailmanlaajuisten pandemioiden merkitystä turvallisuuspoliittisessa ajattelussa. Kirjoittajan mukaan koronaviruspandemia on osoittanut, että EU-mailla ei ole tällaisissa tilanteissa kykyä auttaa toista jäsenmaata – tästä annetaan esimerkiksi Italia, johon koronaviruspandemia iski rajusti. Tällä perustellaan kyseenalaistusta EU:n yhteistoimintakyvyn luottamiseen mahdollisen sotilaallisen kriisin tilanteessa. Esille nostetaan myös Nato-optio, jonka varaan Suomi ei voi perustaa, sillä avun saaminen kriisissä sinetöi vain jäsenyys puolustusliitossa. Koronaviruskriisi on siis kirjoittajan mukaan osoittanut laajamittaisen varautumisen tärkeyden, eikä sitä tulisi hänen mukaansa politisoida strategisen turvallisuuspoliittisen ajattelun kustannuksella.

”Suomen hävittäjähankintapäätöksen lykkääminen olisi yhtä lyhytnäköistä kuin huonojen hengityssuojainkauppojen tekeminen”. (HS 2.6.2020.)

5.3. Hanketta muulla tavoin käsittelevät mielipidekirjoitukset

Väite 1: HX-hankkeesta ei käydy tarpeeksi julkista keskustelua.

HX-hanketta muulla tavoin pohtivat kirjoitukset käsittelevät esimerkiksi hankkeen ympärillä käytävää julkista keskustelua ja hävittäjäehdokasmaita. Esimerkiksi julkisen keskustelun vähäisyys hankkeesta saa osakseen kritiikkiä. Erään kirjoituksen mukaan ”julkisen jättihankinnan” perusteista ei toivota kansalaiskeskustelua. Tätä väitettä kirjoituksessa perustellaan sillä, että Suomessa ei esimerkiksi Sveitsin tavoin pidetty hävittäjähankinnasta avointa kansanäänestystä:

”Sveitsissä 22 hävittäjän hankinnasta järjestettiin vuonna 2014 kansanäänestys, jossa hävittäjien hankinta torpattiin. Suomessa sekä puolustusministeriö että monet poliitikot ovat tuntuneet pyrkivän vaientamaan kriittistä keskustelua hävittäjistä.” (HS 26.5.2020.)

Myös toisessa kirjoituksessa pohditaan HX-hankkeesta käytävää julkista keskustelua, mutta hieman eri näkökulmasta. Evp-upseeriksi itsensä tituleeraava kirjoittaja pyrkii tarkastelemaan ja avaamaan näkemyksiään hankkeesta käytävään keskusteluun. Kirjoittajan mukaan hankkeessa on tärkeänä tavoitteena ylläpitää kilpailuasetelmaa, jotta hankkeella on mahdollista saada parhain suorituskyky. Tätä hän perustelee sillä, että mikäli joku hävittäjien valmistajakandidaateista uskoo olevansa ennakkosuosikki, se varjelee panoksiaan. Tämän takia kirjoittaja ajattelee, että ei ole merkityksetöntä, millaisia signaaleja hävittäjäkandidaatit vastaanottavat suomalaisilta vaikuttajilta:

”HX:n suorituskyvyistä tai valinnasta ei voida käydy kattavaa teknisiin faktoihin perustuvaa julkista keskustelua, koska se edellyttäisi tietoja, jonka julkaiseminen olisi vastoin kansallisen turvallisuuden etuja.” (AL 24.4.2020.)

Kirjoituksessa tehdään erottelu ”meidän” (veronmaksajien) ja ”heidän” (Puolustusvoimien työntekijöiden) välille. Kirjoittaja nostaa vielä esille sen, että ”veronmaksajina etumme onkin” antaa Puolustusvoimissa suunnitellulle puolueettomalle kilpailulle rauha loppuun asti, koska jos Suomessa julkisuudessa käytävä poliittinen pohdinta tai muu lobbaus nostaa jonkun konetyypeistä tai sen aseistuksesta ennakkosuosikiksi, saattaa hänen mukaansa olla, että valtioneuvosto ei saa valittavakseen parasta mahdollista suosituskykyä.

Väite 2: Hävittäjiä ei tule hankkia Yhdysvalloista.

Hävittäjäkilpailussa olevista maista Yhdysvallat nostetaan ylivoimaisesti useimmiten esille. Yhdessä mielipidekirjoituksessa kysytään: ”miksi Suomen tulisi osallistua supervaltojen väliseen nokitteluun, kilpavarusteluun ja kahtiajakoon?” (HS 12.2.2020.) Kirjoittajan mielestä Suomen tulisi pysyä Ruotsin kanssa neutraalina ja kaikkiin suuntiin yhteistyöhaluisena blokkina. Kirjoittajan maininta ”kaikista suunnista” voitaneen tulkita toivomukseksi, että Suomessa ei lähdetä kiihdyttämään esimerkiksi idän ja lännen välistä vastakkainasettelua ostamalla hävittäjiä Yhdysvalloista. Toisessa kirjoituksessa nostetaan sen sijaan suoraan esille Yhdysvallat sotaa käyvänä maana ja vedotaan Suomen linjaukseen, ettei Suomesta myydä sotatarvikkeita sotaa käyviin maihin. Saman linjauksen pitäisi toimia kirjoittajan mukaan myös niin, ettei sotatarvikkeita osteta sotaa käyvistä maista.

”Velkamiljardeille löytyisi parempaakin käyttöä kuin amerikkalaisten aseteollisuuden tukeminen.” (TS 6.12.2019)

Yhden mielipidekirjoituksen mukaan uusien hävittäjien hankintapäätöksessä tulisi keskittyä teknistä suorituskykyä huomattavasti enemmän siihen, minkälaisen valtioiden kanssa teemme yhteistyötä. Kirjoittajan mielestä hävittäjät ovat teknisiltä ominaisuuksiltaan hyvin samanlaisia ja täten merkittävimmät erot löytyvät niiden alkuperämaasta. Alkuperämaalla on merkitystä, sillä hankinnan myötä Suomi sitoo itsensä tiiviiseen sotilasyhteistyöhön pitkäksi aikaa. Kirjoituksessa väitetään Yhdysvaltojen todistaneen olevansa vastuuton toimija kansainvälisessä politiikassa, mistä voi viimeistään päätellä kirjoittajan vastustavan etenkin Yhdysvalloista ostettavia hävittäjiä. Esille nostetaan pitkä lista erilaisia syitä, kuten Kosovon pommitukset ja hyökkäykset Afganistaniin, Irakiin ja Libyaan. Mainitaan myös presidentti Donald Trumpin provokatiivinen käyttäytyminen ja USA:n toteuttamat Iranin vaikutusvaltaisten henkilöiden murhat, jotka ovat rinnastettavissa avoimeen sodanjulistukseen. Lisäksi mainitaan vielä Yhdysvaltojen irtautuminen keskimatkan ohjukset kieltävästä INF-sopimuksesta ja vetäytyminen Pariisin ilmastopöytäkirjasta. Kirjoittajan mukaan Suomi ei voi tiivistää sotilasyhteistyötä valtion kanssa, joka ei kanna globaalia vastuuta ympäristökysymyksissä. Hävittäjiä ei siis tule hankkia Yhdysvalloista, koska se heikentäisi Suomen ja muiden valtioiden turvallisuutta.

”Suomen täytyy huomioida hävittäjien hankintapäätöksessä Yhdysvaltojen erittäin epävakaa tilanne. Suomi ei voi hankkia hävittäjiä Yhdysvalloista, vaikka amerikkalaiset hävittäjät olisivatkin Suomen kenraaliston mielestä teknisiltä ominaisuuksiltaan hyviä.” (TS 15.1.2020.)

Myös toisessa kirjoituksessa nostetaan esille presidentti Trumpin vaikutus Yhdysvaltojen demokratiaan. Negatiivisesti koettua vaikutusta kirjoittaja perustelee tulevilla Yhdysvaltojen presidentinvaaleilla, joista kirjoittaja arvio tulevan monimutkaiset ja jotka ”eivät välttämättä ratkea lopullisesti edes valitsijamiesjärjestelmällä”. (LK 26.10.2020.) Kirjoittaja kysyy, haluaako Suomi ostaa hävittäjiä vuosikymmeniksi maasta, joka voi ajautua ”trumpmismmin” myötä diktatuuriin tai yksipuoluejärjestelmään, vaikkakaan ei avoimen virallisesti. Yhdysvaltojen tilanteen vuoksi kirjoittaja nostaa esille eurooppalaisen yhteistyön tärkeyden hävittäjähankinnoissa.

”Näin tärkeässä kaupassa olisi elintärkeää turvautua Euroopan liittolaisiimme aikojen ollessa epävarmoja.” (LK 26.10.2020.)

Yhdysvaltojen lisäksi toinen maa, joka nostetaan esille, on Ruotsi. Erään kirjoituksen mukaan hävittäjäkaupoissa tulisi ottaa katse Ruotsiin, sillä ”amerikkalaisten syyliin ei kannata tälläkään kertaa juosta”. (LK 24.4.2020.) Tätä perustellaan sillä, että amerikkalaiset ovat osoittaneet halun vetäytyä Euroopan puolustuksesta pienempään rooliin. Kirjoittaja nostaa esille myös Yhdysvaltojen sisäiset ongelmat, jotka korostavat sitä, että maan vetäytyminen Euroopasta jatkuu. Gripin-hankintaa kirjoittaja pitää taloutta elvyttävänä ja koronapandemian aiheuttaman taloustaantumun oloissa myös perusteltuna hankintana.

”Suomalaisille pitäisi olla historiamme tuntien jo selvää, että puolueettomuus ja itsenäinen puolustus on parempi suoja kuin muiden avun varaan laskeminen. Siksi amerikkalaisten syyliin ei kannata tälläkään kertaa juosta.” (LK 24.4.2020.)

5.4. Yhteenveto mielipidekirjoituksista

Aineistona toimivat mielipidekirjoitukset jaettiin kolmeen eri ryhmään sen perusteella suhtautuvatko ne HX-hankkeeseen negatiivisesti, positiivisesti vai käsittelevätkö kirjoitukset hanketta jollakin muulla tavalla. Hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvissa mielipidekirjoituksissa argumentoidaan hankkeen uudelleenarvioinnin puolesta, koska hankkeen taloudelliset vaikutukset ovat niin merkittävät. Lisäksi argumentoidaan sen puolesta, että Hornetien suorituskyky korvattaisiin muilla vaihtoehdoilla, jotka koetaan paremmaksi niin puolustuskyvyn kuin taloudenkin kannalta. Kolmas näkökulma nostaa esille muita kuin sotilaallisia uhkia, joita uusilla hävittäjillä ei torjuta ja joiden ehkäisemiseen hävittäjiin mitoitettut rahat kannattaisi käyttää.

HX-hankkeeseen positiivisesti suhtautuvissa mielipidekirjoituksissa vedotaan muuttuneeseen turvallisuusympäristöön, joka ei tue hävittäjämäärän vähentämistä ja korostaa uskottavan puolustuskyvyn ylläpitoa. Muuttuneen turvallisuusympäristön lisäksi hankkeen tärkeyttä perustellaan sillä, että maanpuolustus on yhteiskunnan kivijalka, jota ei voi asettaa vastakkain muiden kulujen kanssa. Tämän takia merkittävistä hankinnoista ei myöskään ole varaa säästää. Esille nostetaan lisäksi koronapandemia, joka korostaa laajamittaisen varautumisen tärkeyttä, erityisesti kun Suomi ei ole Nato-jäsenmaa.

Kolmannessa kategoriassa, HX-hanketta jollakin muulla tavalla käsittelevissä kirjoituksissa, nostetaan esille erityisesti se, että uusia hävittäjiä ei tulisi ostaa Yhdysvalloista. Tähän esitetään syyksi erityisesti presidentti Donald Trumpin myötä maan muuttunut politiikka. Lisäksi tässä kategoriassa argumentoidaan liittyen HX-hankkeesta käytyyn keskusteluun, jonka koetaan toisen näkemyksen mukaan olevan liian vähäistä, mutta toisessa näkemyksessä puolestaan ymmärretään hankkeesta käytävän julkisen keskustelun vaikeus.

Aineistossa HX-hanketta käsitellään monenlaisin eri argumentein, mutta erityisen huomioitavaa on, että sekä hankkeeseen kriittisesti suhtautuvat että hanketta kannattavat kirjoitukset nostavat esille samoja termejä. Esimerkiksi lähes jokainen kirjoitus käsittelee tavalla tai toisella uhkakuvia. Tämä ei ole yllättävää, sillä jo heti aineistoon tutustuttuani oli selkeää, että HX-hankkeesta puhuttaessa puhutaan ensisijaisesti siitä, mikä Suomea uhkaa ja miten todellisina tiettyjä uhkakuvia pidetään ja mihin uhkiin varautumiseen tulisi erityisesti panostaa. Kuten aineistokin osoittaa, uhkakuvat eivät ole objektiivisia, vaan niistä löytyi monenlaisia eri tulkintoja, joita käytettiin myös perusteluna joko

uusien hävittäjien kritisoinnille tai hankkeen kannattamiselle. Jarno Limnellin (2009) mukaisesti turvallisuutta ja siihen kohdistuvia uhkia voi tulkita ja määritellä eri tavoin: se on kiistanalainen ja neuvotteluvarainen politiikan teon väline, sosiaalinen konstruktio.

Limnellin (Mt.) mukaan puolustuspolitiikassa uhkakuvilla on merkittävä rooli, sillä puolustuspolitiikalla ylläpidettävä puolustuskyky pyritään mitoittamaan olemassa oleviin uhkatekijöihin. HX-hankkeeseen negatiivisesti suhtatuissa mielipidekirjoituksissa uhkakuvien variaatio oli laajempaa verrattuna hankkeeseen positiivisesti suhtautuviin kirjoituksiin. Mielipidekirjoitukset, jotka nostivat jonkin toisen uhan sotilaallista uhkaa merkittävämmäksi uhaksi, pyrkivät argumentoimaan sen puolesta, että tämänkaltaisten uhkatekijöiden takia 10 miljardin euron panostus uusiin hävittäjiin ei olisi perusteltua, koska muut uhat ovat merkittävämpiä. Nämä argumentit pyrkivät myös lieventämään sotilaallisen hyökkäykseen liittyviä uhkakuvia ja täten perustelemaan sitä, että Suomi ei tarvitse 64 uuden hävittäjän kaltaisia voimavaroja puolustukseen.

Erityisesti ilmasto nostettiin useassa kirjoituksessa esille merkittävänä turvallisuuteen vaikuttavana uhkana ja ikään kuin vastinpariksi hävittäjähankinnalle, jonka myötä ilmastonmuutoksen aiheuttamaan uhkaan vastaaminen vaikeutuu merkittävästi. Minna Kaarkosken mukaan uhkakuvana ilmastonmuutos eroaa sellaisesta aseellisesta hyökkäyksestä, jota vastaan Suomen puolustuspolitiikkaa on pääasiassa kehitetty. Esimerkiksi vuoden 2009 turvallisuus- ja puolustuspoliittisen selonteon käsittelyn yhteydessä kansanedustajat vetosivat muun muassa ilmastonmuutokseen esittäessään argumentteja resurssien kohdentamisesta aseellisen maanpuolustuksen ylläpitoon tai muunlaisin keinoin rauhaa ylläpitävään toimintaan. Ilmastonmuutos politisoitiin turvallisuus- ja puolustuspolitiikan agendalle kylmän sodan päättymistä seuraavana ajanjaksona. Pyrkimykset muuttaa periaatteellisemmin Suomen aseelliseen maanpuolustukseen keskittyvää linjaa esimerkiksi ilmastonmuutokseen liittyvien turvallisuusriskien takia ovat olleet selvästi poliittisessa vähemmistössä ja laimenivat entisestään 2010-luvun kuluessa. (Kaarkoski 2020.)

Erityisen kiinnostavaa kirjoituksissa, jotka priorisoivat ei-sotilaallisia uhkakuvia, on kuitenkin se, että erilaisiin uhkiin panostaminen nähdään ikään kuin nollasummapelinä: puolustuskykyyn panostaminen on automaattisesti pois ilmastonmuutoksen torjumisesta tai terveydenhuoltoon tehtävistä panostuksista. Onko HX-hanke todella se syy, miksi panostuksia näihin ei kirjoittajien kokemusten mukaan panosteta tarpeeksi? Miksi juuri HX-hanke toimii tällaisena vastinparina? Toisaalta hävittäjiin panostettava merkittävä rahasumma myös luonnollisesti aiheuttaa keskustelua

siitä, mihin muihin yhteiskunnan toimintoihin yhtä suuren panostuksen voisi sijoittaa. Esimerkiksi ilmastonmuutoksesta huolissaan olevien mielipidekirjoittajien on helppo tarttua miljardien hintaan ja pohtia sitä, millä tavalla kyseisen hinnan laittaminen ilmastonmuutoksen torjuntaan vaikuttaisi ilmastotavoitteiden saavuttamiseen – 10 miljardin kertapanostus edistäisi varmasti Suomen ilmastotavoitteiden saavuttamista. Tämä näkökulma on ymmärrettävä etenkin, jos kirjoittaja näkee sotilaallisen uhan mahdollisuuden merkittävästi pienempänä ja sotilaallinen varustautumisen koetaan symbolisoivan mennyttä maailmaa. Myös aineistossa nostettu kysymys ”tarvitsemmeko hävittäjiä vai hoitajia?” on erityisen ymmärrettävä, kun etulinjassa koronapandemian ajan ovat sotilaiden sijaan olleet hoitajat ja muu terveydenhuollon henkilöstö.

Ei-sotilaallisten uhkakuvien rinnalla aineistosta esille nousee myös ne perinteisemmät uhkuvat – sekä HX-hanketta kritisoivissa että sitä kannattavissa kirjoituksissa. Yllättävää ei ole se, että aineistossa nousee esille etenkin Suomen geopoliittinen sijainti ja sitä kautta Venäjän Suomelle muodostama uhka. Suomen puolustuspolitiikan merkittävimpana ulkoisena tekijänä pidetäänkin naapuruutta Venäjän kanssa ja sen mukana tuomia poliittisia vaikutuksia (esim. Pesu 2017). Venäjää käytetään perusteluna niin hankkeen kritisoinnille kuin kannattamisellekin. Useammassa mielipidekirjoituksessa viitataan Venäjän kykyihin ja heijastellaan Suomen puolustuksen järjestämistä suhteessa Venäjän asejärjestelmiin. Toisaalta hävittäjistä ei katsota olevan hyötyä, mikäli Venäjä hyökkäisi Suomeen, mutta toisaalta toisen näkemyksen mukaan hävittäjien tärkeyttä juuri korostaa historiamme Venäjän kanssa. Venäjä nostetaan siis molemmissa näkemyksissä oman argumentin perusteluksi, vaikka esitetyt väitteet olisivat toisilleen ainakin osin vastakkaisia.

Vaikka hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvia kirjoituksia on ylivoimaisesti eniten, ei suurimmassa osassa niitä suoraan sanota, etteikö Hornetien suorituskyky tulisi korvata jollakin tavalla. Vaikka kirjoituksen otsikko vetoaisi suoraan hankkeen peruttamisen puolesta (esim. HS 16.4.2020), on sisällössä kuitenkin kerrottu, millä tavalla Hornetien suorituskyky voitaisiin korvata – esimerkiksi pidentämällä nykyisten koneiden elinkaarta. Myös Kari Paasosen (2021) artikkelissa nostetaan esille huomio siitä, että edes kaikkein kriittisimmät äännet eivät ole esittäneet, että Hornetien korvaamisesta pitäisi luopua kokonaan. Tämä voi kertoa maanpuolustuksen merkittävästä roolista yhteiskunnan kivijalkana ja puolustuskyvyn pitämisestä välttämättömänä asiana yhteiskunnalle. Arto Nokkalan (2012) mukaan puolustuksen liiallisuutta tai väärää suuntausta näkyvästi arvostelevia ääniä on yleisesti vähän ja puolustuskeskustelusta puuttuu useimmiten räväkkyys ja protestit. Puolustusvoimien suorituskyvyn yksityiskohtia käsitellään harvoin, kuten myös valtioneuvoston linjauksista merkittävästi poikkeavia kantojakin. Hänen mukaansa puolustuskyvyn kehittämiseen

negatiivisemmin suhtautuvat äänet tulevat lähinnä äärivasemmiston, vihreiden ja rauhanjärjestöjen suunnasta.

Osassa kirjoituksia nostetaan esille HX-hankkeen sotilasvetoisuus, jota osaltaan kritisoidaan, mutta toisaalta myös ymmärretään ja esimerkiksi käytetään perusteluna sille, miksi hankkeesta ei voida käydä laaja-alaista keskustelua. Esille nousee etenkin kuva HX-hankkeesta lentäjien vetämänä hankkeena, jossa ilmavoimien sotilaat ostavat hinnalla millä hyvänsä kalleimpia hävittäjiä. Joissakin kirjoituksissa kritisoidaan sitä, että miksi hävittäjähankinta tulisi jättää sotilaiden käsiin. Herää kysymys, että kenen tämän kaltaisesta hankkeesta tulisi olla vastuussa, koska hävittäjien ominaisuuksista kuitenkin parhaiten tietävät juuri asiantuntijat eli Puolustusvoimissa aiheen parissa työskentelevät sotilaat. Vaikka kyseessä on poliittinen päätös ja kansanedustajat lopulta päätöksen hankinnasta sinetöivät, ovat hekin ensisijaisesti kuitenkin asiantuntijatiedon varassa. Nokkalan (2012) mukaan poliittisten puolueiden kiinnostus maanpuolustusasioissa koskee lähinnä asevelvollisuutta ja rauhan ajan rakenteita, kun taas materiaaliasiat, strategia ja taktiikka jätetään selvimmin puolustushallinnolle.

Puolustuskyvyn uskottavuutta käytetään perusteluna sekä hanketta kannattavissa että sitä kritisoivissa mielipidekirjoituksissa. Hanketta kannattavissa kirjoituksissa uskottavuus nähdään riittämättömänä, jos uusia hävittäjiä ei hankinta. Toisaalta nähdään myös, että 64 uuden hävittäjän sijaan puolustuksen uskottavuudelle parempaa on korvata Hornetien suorituskyky muilla ratkaisulla, kuten ilmatorjuntaan panostamalla. Yhteistä näille näkemyksille kuitenkin on se, että Suomen puolustuskyvyn pitää olla ominaisuuksiltaan uskottava, vaikka näkemykset siitä, mikä parasta uskottavuutta tuo, eroavat toisistaan.

Uusiin hävittäjiin uppoavat miljardit nähtiin hanketta kritisoivissa kirjoituksissa tuhlauksena, mikä on pois monesta muusta, kuten terveydenhuollosta ja ilmastonmuutoksen torjumisesta. Toisaalta vastakkaisten näkemyksien mukaan maanpuolustukselle ei voi asettaa hintalappua ja maanpuolustus nostetaankin yhdeksi yhteiskunnan kivijalaksi ja asiaksi, johon panostettavat verorahat olisivat kansalaiskeskustelun yläpuolella. Koronapandemia toi odotetusti keskusteluun kysymyksen siitä, onko 10 miljardin panostus järkevää epävakaa maailmantilanteessa. Toisaalta HX-hanketta puolustavassa kirjoituksessa nostettiin esille, että juuri pandemian kaltainen poikkeustila korostaa oman vahvan puolustuksen tärkeyttä ja sitä, että Suomi on sotilasliittoon kuulumattomana maana loppujen lopuksi yksin.

Aineistossa ei ollut juuri lainkaan argumentaatiota tai pohdintaa eri hävittäjien välillä tai jonkin hävittäjän puolesta. Kun jokin yksittäinen hävittäjä nousi aineistossa esille, koski se ensisijaisesti hävittäjän valmistajamaata. Valmistajamaista nostettiin esille lähes ainoastaan Yhdysvallat – yleensä negatiivisessa merkityksessä. Kertooko tämä siitä hankaluudesta, mikä liittyy hävittäjien teknisten ominaisuuksien vertaamiseen tai liian vähäiseen tietoon niistä? Maallikolle on vaikeaa ymmärtää liian teknisiä yksityiskohtia ja siksi keskustelu hävittäjien ympärillä painottuu muihin asioihin. Toisaalta mielipidekirjoituksia on laatinut useampi evp. upseeri ja näissä korostuikin muita kirjoituksia enemmän myös teknisiä ominaisuuksia painottava ote ja ilmapuolustuksen järjestäminen muilla tavoin. Toisaalta tällainen yleistys on vaikea tehdä, sillä kirjoittaja voi olla evp. -upseeri ilman, että hän siitä kirjoituksessa mainitsee.

Mielipidekirjoitusten välillä käytiin jonkin verran keskustelua. Kolmessa kirjoituksessa on viitattu johonkin samassa lehdessä aikaisemmin ilmestyneeseen mielipidekirjoitukseen. Näissä tapauksissa kirjoittaja on ollut eri mieltä viittaamansa kirjoituksen kanssa. Joissakin kirjoituksissa lisäksi viitattiin yleisesti aikaisempaan keskusteluun HX-hankkeesta, erittelemättä sen tarkemmin, missä keskustelu on käyty.

6. JOHTOPÄÄTÖKSET

6.1. HX-hanke: väitteet ja perustelut

Tämän tutkielman tavoitteena oli selvittää, millaisilla argumenteilla Suomen hävittäjähankintaa käsitellään sanomalehtien mielipidekirjoituksissa? Minkälaisia eroja ja yhtäläisyyksiä mielipidekirjoituksista nousee esille? Ja minkälaisia Suomea koskevia uhkakuvia kirjoituksissa esiintyy?

Hävittäjähankintaa käsiteltiin monenlaisin eri argumentein. Kirjoitukset suhtautuivat hankkeeseen joko negatiivisesti, positiivisesti tai käsitelivät hanketta jollakin muulla tavoin. Suurin osa aineistona olevista mielipidekirjoituksista suhtautui HX-hankkeeseen negatiivisesti (18 kirjoitusta). HX-hankkeeseen positiivisesti suhtauduttiin kuudessa kirjoituksessa. Hanketta muulla tavalla käsitteleviä mielipidekirjoituksia aineistosta löytyi kahdeksan kappaletta. Negatiivisesti suhtautuvat mielipidekirjoitukset kritisoivat esimerkiksi hankkeen hintaa ja hävittäjien merkitystä Suomen puolustuksessa. Esille nousi myös ei-sotilaalliset turvallisuusuhkat, joiden torjumiseen uusiin hävittäjiin osoitetut rahat tulisi mieluummin laittaa. Positiivisesti hankkeeseen suhtautuvissa kirjoituksissa nousi esille maanpuolustuksen merkittävyys yhteiskunnalle ja hävittäjien tärkeys osana tätä kokonaisuutta. Hävittäjähanketta kannattavissa kirjoituksissa argumentoitiin myös sen puolesta, ettei hävittäjähankintaa voi asettaa vastakkain yhteiskunnan muiden kulujen kanssa. Kirjoitukset, jotka käsitelivät HX-hanketta jollakin muulla tavalla, nostivat esille esimerkiksi sen, ettei uusia hävittäjiä tulisi ostaa Yhdysvalloista. Lisäksi muulla tavoin hankkeeseen suhtautuvissa kirjoituksissa otettiin kantaa HX-hankkeesta käytyyn keskusteluun.

Minkälaisia eroja ja yhtäläisyyksiä mielipidekirjoituksista nousee esille? Minkälaisia uhkakuvia kirjoituksissa esiintyy? Yhteistä monelle kirjoitukselle, riippumatta suhtautumisesta hankkeeseen, on erilaisten uhkakuvien esille nostaminen. Aineistosta nousi esille monenlaisia uhkakuvia, joihin Suomen tulisi varautua. Perinteisten sotilaallisten, lähinnä Venäjään viittaavien, uhkakuvien lisäksi esille nousivat uhkakuvat liittyen esimerkiksi ilmastonmuutokseen ja sen seurauksiin Suomelle ja maailmalle. Myös koronapandemia nostettiin esille Suomea koskettavana turvallisuusuhkana. Uhkakuvilla perusteltiin kirjoituksissa esitettyjä väitteitä. Uhkakuvien esittämisen lisäksi yhteistä suurimmalle osalle kirjoituksista oli se, että Hornetien suorituskyky tulisi kuitenkin korvata jollakin tavalla, vaikka kirjoituksessa ei kannatettaisikaan 64 uuden hävittäjän ostamista. Selkeää eroavaisuutta voidaan nähdä erityisesti suhtautumisessa maanpuolustukseen tehtäviin taloudellisiin panostuksiin, eli se kuinka tärkeänä tätä pidetään.

Aineisto muodostui 32 mielipidekirjoituksesta, jotka ovat julkaistu 29.1.2019-26.10.2020 välisellä ajanjaksolla. Tuohon ajanjaksoon on sisältynyt hankkeeseen liittyviä merkittäviä etappeja, kuten HX-ehdokkaiden testitapahtuma HX-Challenge ja tarkennettujen tarjousten saapuminen.

HX-hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvissa kirjoituksissa nostettiin esille HX-hankkeen kallis hinta. Erityisesti uusien hävittäjien käyttöön ja ylläpitoon liittyvät elinkaarikustannukset (25-30 miljardia euroa) tuodaan useammassa kirjoituksessa esille. Moni negatiivisesti hankkeeseen suhtautuva kirjoitus esittää myös erilaisia näkemyksiä siitä, mitä kaikkea muuta rahalla saa, mistä kaikesta se on pois ja minkä verran muut toimijat saavat rahoitusta. HX-hankkeen rahoitusta verrattiin esimerkiksi poliisitoimen ja ympäristöministeriön saamaan rahoitukseen. Esille nostettiin myös se, että esimerkiksi terveydenhuolto ja ilmastonmuutoksen ehkäisy vaativat panostuksia tulevaisuudessa ja miljardien hävittäjähankinnan koettiin olevan pois näistä panostuksista. Koronaviruspandemia toi hankkeeseen liittyvään keskusteluun myös uuden tulokulman hankkeen talousvaikutuksista. Etenkin poikkeusoloilla ja spekuloidulla pandemian jälkeisellä talouskriisillä perustellaan vaatimuksia HX-hankkeen uudelleenarvioinniksi.

Negatiivisesti suhtautuvissa kirjoituksessa esitettiin myös perusteluja sen puolesta, että Hornetien suorituskyky tulisi korvata muulla kuin 64 uuden hävittäjän hankinnalla. Näissä argumenteissa korostuu etenkin se, ettei koeta 64 hävittäjällä saavutettavan parasta mahdollista puolustuskykyä. Tämän lisäksi suorituskyvyn korvaaminen muilla tavoin säästäisi myös rahaa. Kirjoituksissa nousee esille etenkin ilmatorjuntakalustoon panostaminen, mikä myös vastaisi paremmin Suomea potentiaalisesti kohtaaviin sotilaallisiin uhkiin, joita ei kyetä estämään 64 hävittäjällä. Esimerkiksi erään kirjoituksen mukaan Suomi tarvitsisi ohjuksia, jotta Venäjän asettamaan uhkaan voidaan vastata. Kuten tutkielmassa on aikaisemmin tuotu esille, esimerkiksi Nokkala (2013, 224) on todennut, että sotilaallisia uhkakuva käytetään ennen muuta voimavarojen jakamiseen ja toiminnan hyväksyttämiseen. Venäjän luomaan uhkakuvaan vetoamalla aineistossa on pyritty esittämään, minkälaisiin uhkiin tulisi kyetä varautumaan ja tällä perustellaan näkemystä siitä, että ilmatorjuntakalustoon panostaminen hävittäjien sijaan, olisi parempi ratkaisu.

Sotilaallisiin uhkiin vetoamisen lisäksi negatiivista suhtautumista HX-hankkeeseen perustellaan myös toisenlaisten uhkakuviin avulla. Mittavan julkisen hankinnan ei katsota vastaavan niihin turvallisuusuhkiin, jotka Suomea kohtaa, ja siksi uusiin hävittäjiin suunnitellut taloudelliset panostukset tulisi osoittaa toisaalle. Mielipidekirjoituksissa sotilaallista uhkaa todellisemmiksi uhiksi

mainitaan esimerkiksi talouden taantuma, pandemiat, aurinkomyrskyt ja suurten tulivuorten purkaukset, kuten myös paheneva ilmastonmuutos tulvineen, hirmumyrskyineen, metsäpaloineen ja pakolaisaaltoineen. Näitä uhkia ei hävittäjillä torjuta.

Ei-sotilaallisten uhkakuvien korostuminen heijastelee esimerkiksi Blombergsin (2016) näkemystä siitä, että kylmän sodan jälkeen sotilaallisen hyökkäyksen uhan sijasta on painotettu yksilöihin, yhteiskuntiin ja koko ihmiskuntaan kohdistuvia turvallisuusuhkia, kuten ilmaston lämpeneminen ja ympäristön saastuminen. Myös Laitisen ja Huhtisen (2021, 22) mukaan valtio ja yhteiskunta kohtaavat perinteisten uhkien lisäksi entistä hankalammin havaittavia ja ennalta arvaamattomia haasteita. Nokkalan (2013, 238) mukaan kansalaisille voi olla vaikeaa uskoa sellaisia uhkakuvia, joita ajankohtaiset havainnot eivät tue ja siksi pitkä rauhantila myös rajoittaa uhkakuvien käyttökelpoisuutta ja tätä kautta se vaikuttaa sotilaallisen varustautumisen perustavan käytettävien uhkakuvien hyväksyttävyyteen. Tätä näkemystä heijastelemalla onkin ymmärrettävää, että aineistosta löytyy näkemyksiä, jotka nostavat muihin kuin sotilaallisiin uhkiin varautumisen ensisijaiseksi. Sotilaallinen uhka pitkään kestäneessä rauhanajassa voikin tuntua toissijaiselta muihin konkreettisemmilta tuntuviin uhkiin verrattuna.

HX-hankkeeseen positiivisesti suhtautuvissa mielipidekirjoituksissa mainitaan niin ikään uhkakuvat, joilla perustellaan hankkeen kannattamista. Esimerkiksi eräässä kirjoituksessa nostetaan esille turvallisuusympäristön muuttunut tilanne, joka ei lainkaan tue hävittäjämäärän vähentämistä, vaan päinvastoin. Hanketta kannattavissa kirjoituksissa kritisoidaan myös maanpuolustuksen ja muiden kulujen asettamista vastakkain. Tätä perustellaan sillä, että maanpuolustus on yksi yhteiskunnan kivijaloista, jota ei voi horjuttaa. Lisäksi esille nostetaan Suomen historia, joka korostaa, ettei uskottavaa puolustuskykyä voida heikentää jollakin verukkeella, kuten terveydenhuollon vaatimiin panostuksiin vetoamalla. Hävittäjähanke nähdään merkittävänä osana uskottavaa puolustuskykyä. Myös koronapandemia nousee esille hanketta kannattavissa kirjoituksissa. Toisin kuin HX-hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvissa kirjoituksissa, koronapandemian kaltaisen häiriötilanteen koetaan korostavan HX-hankkeen tärkeyttä.

Hanketta muulla tavoin käsittelevissä mielipidekirjoituksissa käsitellään muun muassa hankkeen ympärillä käytävää julkista keskustelua. Esimerkiksi eräs kirjoitus nostaa esille ettei ”julkisen jättihankinnan” perusteista toivota kansalaiskeskustelua. Toisessa kirjoituksessa puolestaan annetaan keskustelun puutteelle ymmärrystä ja avataan, miksi HX:n suorituskyvyistä ei voida käydä kattavaa teknisiin faktoihin perustuvaa julkista keskustelua: jos Suomessa julkisuudessa käytävä poliittinen

pohdinta tai muu lobbaus nostaa jonkun konetyypeistä ennakkosuosikiksi, saattaa olla, että valtioneuvosto ei saa valittavakseen parasta mahdollista suosituskykyä. Tämän kategorian alla argumentoidaan lisäksi useammassa kirjoituksessa myös sen puolesta, ettei hävittäjiä osteta Yhdysvalloista. Erityisesti Yhdysvaltojen silloisen presidentin, Donald Trumpin, koetut negatiiviset vaikutukset Yhdysvalloille nostetaan esille. Muita mainittuja syitä ovat esimerkiksi Kosovon pommitukset ja hyökkäykset Afganistaniin, Irakiin ja Libyaan.

Mielipidekirjoituksista puuttui lähes kokonaan argumentointi eri hävittäjäehdokkaiden välillä. Kun jokin yksittäinen hävittäjä nostettiin esille, koski se ensisijaisesti hävittäjän valmistajamaata – aineiston tapauksessa siis Yhdysvaltoja ja erityisesti F-35 hävittäjää. Voidaankin todeta, että HX-hanketta käsiteltiin erityisesti taloudellisesta näkökulmasta ja siitä, tuleeko Hornetien suorituskyky korvata 64 uudella hävittäjällä vai ei.

Samankaltaista monille kirjoituksille, erityisesti hankkeeseen negatiivisesti ja positiivisesti suhtautuvissa kirjoituksissa, on uhkakuvien esille nostaminen. Uhkakuvilla perustellaan monenlaisia väitteitä hankkeeseen liittyen. Esimerkiksi Venäjän vaikutus Suomen puolustuspolitiikassa nähdään yhtäältä perusteluna sille, miksi Hornetien suorituskyky tulisi korvata panostamalla ensisijaisesti ilmatorjuntaan kuin myös perusteluna sille, miksi suorituskyky tulee korvata samalla määrällä uusia hävittäjiä. Samaan kategoriaan menee myös kysymys uskottavasta puolustuskyvystä. Toisaalta uhkakuvista löytyivät myös suurimmat argumenttien väliset eroavaisuudet. Uhkakuvissa esitetään täysin päinvastaisia näkemyksiä, niin hankkeeseen negatiivisesti suhtautuvien kirjoitusten sisällä kuin negatiivisesti ja positiivisesti suhtautuvien mielipidekirjoitusten välillä. Kysymys on erityisesti sotilaallisten ja ei-sotilaallisten uhkakuvien välillä. Osassa kirjoituksia ei-sotilaalliset uhat nähdään sotilaallisia uhkia merkittävimpinä. Mahdollisuutta, että Suomen turvallisuus voisi vaarantua tavalla, joka vaatisi hävittäjien käyttöä, pidetään jopa epätodennäköisenä. Vastakkainen näkemys perustaa argumenttinsa puolestaan juuri sotilaallisen uhkan mahdollisuuteen. Myös hanketta muilla tavoin käsittelevissä kirjoituksissa voidaan nähdä väitteiden perusteluna kysymystä uhkakuvista, mutta näissä tämä kiteytyy lähinnä siihen, että materiaallinen yhteistyö Yhdysvaltojen kanssa nähdään mahdollisuuden sijaan uhkana.

Selkeää eroavaisuutta voidaan nähdä erityisesti suhtautumisessa maanpuolustukseen tehtäviin taloudellisiin panostuksiin, mikä näyttää myös olevan yhteydessä käsityksiin uhkakuvista. Kirjoitukset, joissa sotilaallisiin uhkakuviin varautuminen nähtiin vähemmän tärkeäksi kuin ei-sotilaallisiin uhkiin, kuten ilmastonmuutokseen, kritisoitiin uusiin hävittäjiin varattua miljardien

hankintahintaa. Kirjoitukset, jotka suhtautuivat positiivisesti uusien hävittäjien ostoon, eivät puolestaan kritisoineet hankintahintaa, vaan enemmänkin nähtiin, että puolustuskyvyn ylläpitämiselle ei voida asettaa hintalappua. Näissä kirjoituksissa kritisoitiinkin myös sitä, että hävittäjähankintaa verrataan talouden näkökulmasta esimerkiksi terveydenhuoltoon.

Uhkakuviin liittyvät eroavaisuudet HX-hanketta käsittelevissä mielipidekirjoituksissa osoittavat esimerkiksi Limnellin (2009, 1-2) määrittelyä uhkakuvista sosiaalisena konstruktiona, jota käytetään neuvotteluvaraisena politiikan teon välineenä. Jos jokin asia koetaan kyllin voimakkaasti uhkaavana, pyritään uhkaan tällöin yleensä varautumaan tavalla, joka lisää tai säilyttää turvallisuuden tunnetta. Kirjoitukset, jotka korostavat hävittäjien tärkeyttä, heijastelevat näkemystä siitä, että turvallisuutta lisätään uusilla hävittäjillä. Vastakkaisissa näkemyksissä koetaan esimerkiksi ilmastomuutoksen luovan niin suuren uhkan, että hävittäjämiljardit tulisi sijoittaa niin, että ilmastomuutokseen liittyvää turvattomuutta ehkäistään.

Mielipidekirjoituksissa samankaltaista on myös käsitys siitä, että Hornetien suorituskyky tulisi korvata jollakin tavalla. Toiset argumentoivat 64 uuden hävittäjän oston puolesta, toiset ehdottavat ilmatorjuntaan panostamista ja osassa argumentoidaan Hornetien elinkaaren pidentämisen puolesta. Lisäksi esille nostettiin ratkaisua sen puolesta, joka on jotakin näiden kaikkien välillä, eli esimerkiksi kannatetaan pienemmän hävittäjä määrän ostoa ja tämän lisäksi panostetaan esimerkiksi maavoimien suorituskykyyn.

Aineiston aikana voimassa olleen vuoden 2017 puolustusselonteon mukaan Suomen toimintaympäristö on muuttunut. Suomen turvallisuusilanne on heikentynyt erityisesti Krimin valtauksen ja Itä-Ukrainan konfliktin takia. Lisäksi Suomen puolustuspolitiikassa vahvasti vaikuttava Venäjä on pyrkinyt vahvistamaan suurvalta-asemaansa ja ilmaissut myös tavoitteensa etupiirijakoon perustuvasta turvallisuusrakenteesta. Vaikka selonteon mukaan Suomeen ei kohdistu välitöntä sotilaallista uhkaa, on sotilaalliseen voimankäyttöön Suomea vastaan, tai sillä uhkaamiseen, varauduttava. Perinteisten uhkien lisäksi Suomen tulee varautua vastaamaan entistä monitahoisempiin uhkiin, joissa yhdistyvät sotilaalliset ja ei-sotilaalliset keinot. Suomen puolustuksen kehittämistarpeet sekä nykyinen resurssitaso ovat selonteon mukaan epätasapainossa ja ilman korjausliikkeitä puolustuskyky heikkenee. Esimerkiksi Hornetien suorituskyvyn korvaamista pidetään selonteossa Suomen sotilaallisen puolustuksen kannalta yhtenä tärkeänä strategisena hankkeena, joka perustuu tutkimukseen ja analyysiin tulevaisuuden toimintaympäristön vaatimuksista. Erityisesti ne HX-hanketta käsittelevät mielipidekirjoitukset, jotka korostavat ei-

sotilaallisten uhkien merkittävyyttä suhteessa sotilaallisiin, poikkeavat puolustuselonteon uhkanäkymistä. Myös näkemykset siitä, että Hornetien suorituskyvyn korvaaminen muilla kuin 64 uudella hävittäjällä olisi Suomen puolustuskyvylle parempi ratkaisu, eroavat selonteon näkemyksestä hävittäjien merkittävyydestä Suomen puolustuskyvylle. Sen sijaan hankkeeseen positiivisesti suhtautuvissa kirjoituksissa nähdään selonteon mukainen hävittäjien merkitys Suomen puolustukselle.

HX-hanketta käsittelevistä mielipidekirjoituksista voidaan havaita Haukkalan ja Vaahtorannan (2016) Suomen turvallisuuspoliittisen keskustelun kolme koulukuntaa: pienvaltiorealistit, euroatlantistit ja globalistit. Esimerkiksi kirjoitus, joka vastustaa Suomeen hankittavia ”supervaltojen aseita”, eli Yhdysvalloista hankittavia hävittäjiä, heijastelee pienvaltiorealistista käsitystä. Tämä kirjoitus korostaa etenkin näkemystä siitä, että Suomen tulisi näyttäytyä poliittisesti luotettavana maana kaikkiin suuntiin. Näkemyksessä tulee myös esille mahdollinen oman edun tinkiminen suhteessa Venäjään, sillä blokkamalla pois jokin tietty valmistajamaa, blokataan myös pois mahdollisesti Suomelle paras mahdollinen hävittäjämalli.

Euroatlantisessa käsityksessä puolestaan korostuu Suomen suurempi läntinen sitoutuminen ja kiinteänä osana Eurooppaa oleminen. Lisäksi tässä käsityksessä korostuu Suomelle ominainen lain ja oikeuden merkityksen korostaminen suhteessa Venäjään. Euroatlantistista käsitystä heijastelevat erityisesti ne kirjoitukset, joissa pohditaan parhaimman puolustusratkaisun rakentamista suhteessa Venäjään ja ne kirjoitukset, joissa korostuu oman vahvan puolustuksen ylläpitämisen tärkeys. Lisäksi esimerkiksi eräässä kirjoituksessa korostetaan, että Suomen on omalta osaltaan huolehdittava vakauden säilymisestä Pohjois-Euroopassa ja näin luodaan kuva Suomesta oman erillisen linnakkeensa sijasta osana suurempaa yhteisöä. Euroatlantistisuus näkyy myös kirjoituksissa, jotka mainitsevat turvallisuustilanteen muutoksen – ja erityisesti siitä näkökulmasta, että tuo muutos edellyttää oman puolustuksen kehittämistä ja ylläpitoa sekä kiinteämpää läntistä yhteistyötä.

Kirjoitukset, jotka vähättelevät sotilaallisten uhkien mahdollisuutta ja korostavat esimerkiksi ilmastonmuutoksen torjumista sotilaallisten uhkien sijaan, on puolestaan nähtävillä globalistisen koulukunnan ajattelua, sillä tätä ulottuvuutta luonnehtii vahva käsitys siitä, että vanhanaikaiset voimapoliittiset keinot eivät enää toimi, eikä niillä voida saavuttaa kestäviä tai ihmiskunnan kokonaisedun mukaisia etuja. Globalistista koulukuntaa elähdyttää myös usko maailman muuttumisesta paremmaksi, ihmisoikeuksien kunnioittamisen ja globaalien solidaarisuuden välttämättömyydestä. (Haukkala & Vaahtoranta 2016, 59). Tätä näkemystä heijastelevat

mielipidekirjoituksissa muun muassa se, että uusien hävittäjien hankkimista ei pidetä yhtä tärkeänä suhteessa muihin ei-sotilaallisiin uhkiin, koska sotilaallista uhkaa ei myöskään nähdä niin realistisena.

HX-hankkeeseen liittyen on puhuttu keskustelun vähäisyydestä. Ongelmana tässä on usein nähty se, että kyse on kalliista verorahoilla kustannetusta hankinnasta. Tämä tulee esille sekä aineistona olevista mielipidekirjoituksista että yleisemmästäkin keskustelusta ja uutisoinnista liittyen hankkeeseen. Tässä tutkielmassa tarkasteltuun aikaväliin sijoittui 32 mielipidekirjoitusta kuuden eri suomalaisen sanomalehden verkkoversioissa aikavälillä 29.1.2019-26.10.2020, eli lähes kahden vuoden ajalta. Ilman sopivaa vertailuaineistoa on hankala sanoa, onko mielipidekirjoitusten lukumäärä paljon, vähän vai sopivasti, sillä sopivaa vertailupohjaa ei ole. Kuitenkin, jos verrataan HX-hankkeesta kirjoitettuja mielipidekirjoituksia esimerkiksi ajankohtaiseen hoitoalan lakkoiluun, on jo pelkästään Helsingin Sanomien verkkoversiossa julkaistu vuoden 2022 aikana 15 mielipidekirjoitusta aiheesta. Uskaltaisin siis arvioida, että keskustelu HX-hankkeesta sanomalehtien mielipidepalstoilla on ollut melko hiljaista – etenkin kun puhutaan kansantalouden kannalta erittäin suuresta hankinnasta.

HX-hankkeesta käydyin keskustelun vähäisyyden lisäksi tässä aineistossa merkille pantavaa oli keskustelun sukupuolittuneisuus. Ainoastaan viidessä kirjoituksessa kirjoittaja on nimen perusteella nainen. Tämä tarkoittaa sitä, että 84 prosenttia kirjoituksista on miesten laatimia. Tämä saa pohtimaan, onko puolustuspoliittinen keskustelu yleisestikin näin sukupuolittunutta, eli kertooko aineisto yleisemmästä ilmiöstä? Tämä aihe voisi olla myös mielenkiintoinen tutkimuskohde, etenkin kun naisten roolista maanpuolustuksessa on ollut viime aikoina jonkin verran myös keskustelua esimerkiksi sen suhteen, tulisiko asevelvollisuus koskea myös naisia.

6.2. Suomen uudeksi hävittäjäksi F-35

HX-hanke ratkesi 10. joulukuuta 2021, kun valtioneuvosto valtuutti Puolustusvoimien logistiikkalaitoksen solmimaan hankintasopimuksen Yhdysvaltojen hallinnon kanssa Suomen seuraavasta monitoimihävittäjästä. Hornetien suorituskyvyn korvaa Lockheed Martin F-35A Lightning II -monitoimihävittäjä. Tarjouskilpailun arvioinnissa F-35 täytti huoltovarmuuden, teollisen yhteistyön ja kustannusten päätösalueiden vaatimukset. Myös sotilaallisen suorituskyvyn vertailussa F-35-kokonaisjärjestelmä oli paras. Lisäksi hävittäjän taistelu-, tiedustelu- ja selviytymiskyvyt olivat HX-tarjouksista parhaat. (PLM 10.12.2021.)

Hankintaan kuuluu 64 monitoimihävittäjää, mittava ja monipuolinen Suomen olosuhteisiin mukautettu aseistus, tarvittavat koulutus- ja ylläpitoratkaisut, muut liitännäiset järjestelmät sekä ylläpito- ja huoltopalvelut vuoden 2030 loppuun saakka. Eduskunta on hyväksynyt hävittäjähankeelle 9,4 miljardin euron tilausvaltuuden, jolla hankitaan Hornetin korvaava järjestelmä ja 579 miljoonan euron viisivuotisen siirtomäärärahan. Siirtomäärärahalla varmistetaan, että hankittu kokonaisuus saadaan käyttöön osaksi Suomen puolustusjärjestelmää. (PLM 10.12.2021.) Pääministeri Sanna Marinin mukaan päätös hankinnasta tehtiin valtioneuvostossa yksimielisesti. Vasemmistoliiton ministerit Hanna Sarkkinen ja Li Andersson jättivät asiasta kuitenkin lausuman, jossa tuotiin esille, että HX-hankinnan kustannukset ja elinkaarikustannukset on pidettävä kurissa. Ministeri voi jättää lausuman valtioneuvoston pöytäkirjaan ilmaistakseen poikkeavan kantansa sellaisessa asiassa, jossa ei halua esittää vastaehdotusta tai eriävää mielipidettä. (IL 10.12.2021.)

Aineistoa ja tutkimusmenetelmää käsittelevässä luvussa todettiin, että argumentit ovat tilannesidonnaisia, joten niitä tulee tulkita vain omassa ajassa (Kakkuri-Knuutila ja Heinlahti 2006, 30). Argumenttien tilannesidonnaisuus on korostunut itselleni, sillä maailma on muuttunut tämän pro gradu -tutkielman työstämisen aikana. Aloittaessani pohtimaan graduni aihetta loppuvuonna 2019 ei koronapandemiasta ollut vielä tietoa. Lisäksi näitä johtopäätelmiä kirjoittaessani huhtikuussa 2022 Euroopassa on käynnissä sota Venäjän hyökättyä Ukrainaan. Tilanne Ukrainassa on saanut pohtimaan, millä tavalla HX-hankkeesta ja sen tarpeellisuudesta keskusteltaisiin nyt, kun turvallisuustilanne Euroopassa ja täten Suomen lähiympäristössä on muuttunut. Olisivatko esimerkiksi uhkakuviiin liittyvät argumentit nyt samankaltaisia? Millaiset puolustukselliset ratkaisut Hornetien suorituskyvyn korvaamiselle nousisivat nyt esille? Nähtäisiinkö

hävittäjähanke nyt vastinparina ilmastonmuutoksen torjunnalle tai terveydenhuoltoon tehtäviin panostuksiin?

Kuten tutkielmassa on jo aikaisemmin tuotu esille, pitkä rauhantila myös rajoittaa uhkakuvien käyttökelpoisuutta, ja erityisesti vakavat sotilaallisen varautumisen perustana olevat uhkakuvat saavat entistä huonommin vastakaikua. Näiden etäännyminen ihmisten kokemusmaailmasta vie huomiot ajankohtaisiin uhkiin ja epävarmuuksiin, jotka harvoin ovat sotilaallisia. (Nokkala 2013, 238.) Uskon, että nykyisessä muuttuneessa tilanteessa ne argumentit, jotka korostavat ei-sotilaallisten uhkien merkitystä suhteessa sotilaallisiin uhkiin, olisivat nyt kirjoitetuissa mielipidekirjoituksissa pienemmässä osassa. Vaikka ilmastonmuutos on merkittävä turvallisuuttamme kohtaava uhka, ja jonka torjunnan merkitystä korostaa entisestään esimerkiksi tuorein kansainvälisen ilmastopaneelin (IPCC) raportti, en usko, että uudet hävittäjät nostettaisiin samalla tavalla vastinpariksi ilmastonmuutokseen liittyvien uhkien torjuntaan. Sotilaallisen uhan myös muuttuessa todellisemmaksi (tai ainakin läheisemmäksi) on mittavat taloudelliset panostukset puolustukseen myös helpommin hyväksyttävissä.

Haukkalan ja Vaahtorannan (2016) määrittelemistä Suomen turvallisuuspoliittisen keskustelun kolmesta kolmesta koulukunnasta etenkin euroatlantistinen lähestymistapa on selvästi nostanut päätään nykyisessä turvallisuuspoliittisessa keskustelussa. Erityisen ajankohtaista keskustelu on Nato-jäsenyydestä, jonka kannalla ensimmäistä kertaa enemmistö suomalaisista on. Esimerkiksi Helsingin Sanomien teettämässä mielipidekyselyssä (Huhtanen 2022) suomalaisista 61 prosenttia on sitä mieltä, että Suomen pitäisi liittyä sotilasliitto Natoon. Tämä ilmapiiri varmasti näkyisi myös HX-hankeeseen liittyvässä keskustelussa, mikäli hankkeeseen olennaisesti tehtäviä päätöksiä ei olisi vielä tehty. Toisaalta nykyinen tilanne laittaa myös pohtimaan, käytäisiinkö keskustelua uusista hävittäjistä ylipäätään?

Lähdeluettelo

Primäärilähteet

Helsingin Sanomat

- 11.6.2019: Valtavasta hävittäjähankinnasta on hallitusohjelmassa vain muutama arvoituksellinen rivi.
12.2.2020: Suomeen ei tarvita supervaltojen aseita.
23.4.2020: Hävittäjähankinta uuteen harkintaan.
16.4.2020: Hävittäjähanke on peruttava pandemian aiheuttaman talouskriisin vuoksi.
26.5.2020: Suunniteltu hävittäjähankinta ei sovi yhteen Suomen ilmastotavoitteiden kanssa.
2.6.2020: Strategisen turvallisuuspoliittisen ajattelun merkitys korostuu koronakriisissä.
7.6.2020: Hävittäjiä ei pidä hankkia sotaa käyvistä maista.
17.7.2020: Hävittäjiin varatut miljardit tulisi käyttää kodinturvajärjestelmään.

Turun Sanomat

- 11.5.2019: Suomi - ilmapuolustuksen jättiläinen.
29.8.2019: Hävittäjien määrää harkittava perusteellisesti.
13.9.2019: Puolustusasia ei ole makuasia.
6.12.2019: Armeija säästää - ja tuhlaa.
15.1.2019: Hävittäjiä ei pidä hankkia vastuuttomilta valtioilta.
19.1.2020: Sotilaat testaavat, me maksamme.
21.4.2020: Hävittäjien suorituskyvyn korvaamiseen tarvitaan uusi analyysi.
9.6.2020: Suomen tulisi suhteuttaa hävittäjiin varatut rahat muihin uhkiin.
4.7.2020: Mihin Suomi tarvitsee hävittäjiä? Ohjuksia tarvittaisiin!
19.9.2020: Uusille hävittäjille 40 vuoden avoin piikki?

Kaleva

- 24.6.2020: Hävittäjäostos on loistoinvestointi - myyjän kannalta.
20.8.2020: Hävittäjähankinnan järkevyyttä harkittava - Ilmavoimiin painottava ajattelu ei sovi pienelle maalle.

Aamulehti

- 24.4.2020: Kommodori evp pohtii hävittäjähankintaa - ennakkosuosikki vastaan suorituskyky.

Keskisuomalainen

- 9.3.2019: Uskottava puolustuskyky vaatii resursseja.
1.4.2019: Vaalikauden tärkein yksittäinen hanke.
18.5.2019: Hävittäjät vai ohjukset Suomen turvaksi?
11.6.2020: Hävittäjähankinta arvioitava uudelleen.

Lapin Kansa

- 29.1.2019: Hävittäjien määrää ei päätetty.
5.2.2019: Hävittäjistä ei ole varaa säästää.

21.10.2019: Sotaan löytyy rahaa, terveyteen ei.
22.10.2019: Hävittäjät tärkeä osa puolustusjärjestelmäämme.
7.11.2019: Ilmatorjuntaa hävittäjien sijaan.
24.4.2020: Hävittäjäkaupoissa katse Ruotsiin.
26.10.2020: Ei hävittäjiä Yhdysvalloista.

Kirjallisuus

Blombergs, Fred (2016), *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohtia* Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu.

Cavanagh, Allison ja Steel, John. (Eds.). (2019), *Letters to the editor : Comparative and historical perspectives*. ProQuest Ebook Central.

Esiselvitys Hornet-kaluston suorituskyvyn korvaamisesta (2015), *Loppuraportti*. Helsinki: Puolustusministeriö.

Haukkala, Hiski ja Vaahtoranta, Tapani (2016), Suomen turvallisuuspolitiikan linjat ja koulukunnat. Teoksessa Blombergs, Fred (toim.), *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohtia* Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 55-76.

Heikka, Henrikki (2005): *Republican Realism: Finnish Strategic Culture in Historical Perspective*, Cooperation and Conflict, Vol. 40, No. 1, 2005, 91–119.

Hiilamo, Heikki ja Sipola, Jussi (1994), *Aavelasku – dokumenttikirja vuosisadan suomalaisesta asekaupasta*. Helsinki: Like.

Huhtanen, Jarmo (2020), *Suomi valmistelee historiansa suurinta asekauppaa talous-turbulenssin keskellä – HS:n tietojen mukaan hävittäjä-hankintaa olisi mahdollista siirtää 2–5 vuotta*. <https://www.hs.fi/kotimaa/art-2000006486795.html>. Luettu 22.3.2022.

Huhtanen, Jarmo (2022), *Naton kannatus nousi 61 prosenttiin*. Luettu 21.5.2021. <https://www.hs.fi/politiikka/art-2000008716382.html>

Iivonen, Jyrki (2011), *Suomen puolustus tunnissa*. Helsinki: Puolustusministeriö. Luettu 20.4.2022. https://www.defmin.fi/files/1798/SPT_LoRes.pdf

Kaarkoski, Minna (2020), "Ihmiskunnalle ennen kokematon uhka" : ilmastonmuutoksen poliittiset merkitykset turvallisuus- ja puolustuspoliittisissa selonteoissa ja eduskunnassa, 1995-2017. *Kosmopolis*, 50 (3), 23-41.

Kantola, Anu, Inka Moring, ja Esa Väliaverronen (1998), *Media-analyysi: Tekstistä Tulkintaan*. Helsinki: Helsingin yliopiston Lahden tutkimus- ja koulutuskeskus.

Kakkuri-Knuuttila M-L (1998), *Argumentti ja kritiikki : lukemisen, keskustelun ja vakuuttamisen taidot*. Helsinki: Gaudeamus.

KMT 2020, *Painettujen lehtien lukijamäärät*. https://mediaauditfinland.fi/wp-content/uploads/2020/10/KMT_2020_lukijamaarat-painettu.pdf. Luettu 25.2.2020.

Konttinen, Jussi (2021), *Suomen halvemmat lennot*. Helsingin Sanomat, 30.10.2021. Luettu 21.4.2022. <https://www.hs.fi/sunnuntai/art-2000008324230.html>

Kotilainen, Noora (2017), HX-Hävittäjähankeeseen markkinointivideoiden tarinat. Teoksessa Tallberg, Teemu, Ojajärvi, Anni ja Laukkanen, Tiia (toim.) *Puolustuskannalla – yhteiskuntatieteellistä ja historiallista tutkimusta maanpuolustuksesta ja asevelvollisuudesta*. Julkaisuja 197, verkkojulkaisuja 122, sarja: Kenttä. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto/Nuorisotutkimusseura.

Laitinen Kari ja Huhtinen Aki-Mauri (2021), *Kansallinen turvallisuus murroksessa*. Jyväskylä: Docendo.

Limnell, Jarno (2009), *Suomen uhkakuvapolitiikka 2000-luvun alussa*. Helsinki; Doria <https://www.doria.fi/handle/10024/74110>.

Limnell, Jarno (2012), Uhkakuvat ohjaavat turvallisuuspolitiikkaa. Teoksessa Tarvainen, Tiina (toim.) 2012, *Näkökulmia puolustuskyvyn uskottavuuteen*, Helsinki; Puolustusministeriö, 5-32.

Nokkala, Arto (2012), Suomen puolustuskyvyn uskottavuus. Teoksessa Tarvainen, Tiina (toim.) 2012, *Näkökulmia puolustuskyvyn uskottavuuteen*, Helsinki; Puolustusministeriö, 58-83.

Nokkala, Arto. (2013), Sotilaalliset uhkakuvat Suomen politiikassa. Teoksessa P. Sivonen (toim.) *Suomalaisia näkökulmia strategian tutkimukseen*. Julkaisusarja 1: Strategian tutkimuksia No 33. Strategian laitos, Maanpuolustuskorkeakoulu. Tampere: Juvenes, 223–248.

Nokkala, Arto (2014), *Kyky ja tahto : Suomen puolustus murroksessa*. Jyväskylä: Docendo 2014.

Nokkala, Arto (2016), Suomen puolustuspolitiikan käännekohtia. Teoksessa Blomberg, Fred (toim.), *Suomen turvallisuuspoliittisen ratkaisun lähtökohtia* Helsinki: Maanpuolustuskorkeakoulu, 77-108.

Martelius, Juha (2012), Johdanto. Teoksessa Tarvainen, Tiina (toim.) 2012, *Näkökulmia puolustuskyvyn uskottavuuteen*, Helsinki: Puolustusministeriö, 2-4.

Muurinen, Juha (2021), *Uusien hävittäjien hinta nousee yli 20 miljardiin euroon – mukana päivitysten kulut*. Luettu 21.4.2021. <https://www.iltalehti.fi/politiikka/a/e4c65de7-f0d3-4832-9049-664af15b6a47>

Paasonen, Kari (2021), *Hävittäjähankeeseen kritiikin neljä näkökulmaa*. <https://politiikasta.fi/havittajahankinnan-kritiikin-nelja-nakokulmaa/> luettu 11.2.2020.

Petäjä, Aatusamuli (2019), *Miljardien missikisa – 1990-luvun alun hävittäjäkaupat suomalaisessa lehdistössä*. Valtio-oppi, pro gradu- tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Pesu, Matti (2017), *Koskiveneellä kohti valtavirtaa: Suomen puolustuspolitiikka kylmän sodan lopusta 2010-luvun kiristyneeseen turvallisuusympäristöön*, Helsinki; Puolustusministeriö.

Puolustusministeriö (2020), *Puolustusbudjetti*.

https://www.defmin.fi/files/4804/Puolustusministerion_hallinnon_alan_menojen_osuus_bruttokansantuotteesta_2020.pdf luettu 15.1.2022

Puolustusministeriö, HX-hankesivusto.

https://www.defmin.fi/etusivu/puolustushallinto/strategiset_suorituskykyhankkeet/havittajahanke_hx/hx-hanke#58b9d4dd luettu 1.10.2020.

Puolustusministeriön tiedote (10.12.2021), *Lockheed Martin F-35A Lightning II on Suomen seuraava monitoimihävittäjä*.

https://www.defmin.fi/etusivu/puolustushallinto/strategiset_suorituskykyhankkeet/havittajahanke_hx/ajankohtaista/lockheed_martin_f-35a_lightning_ii_on_suomen_seuraava_monitoimihavittaja.12340.news#58b9d4dd luettu 1.4.2022.

Puolustuselonteko (2017), *Valtioneuvoston kanslian julkaisusarja 5/2017*. Helsinki: valtioneuvoston kanslia.

Puolustushallinnon materiaalipolitiikka (2015).

<https://www.defmin.fi/files/1831/materiaalipolitiikka.pdf> luettu 20.1.2022.

Puolustusvoimat (2022), *Suomen sotilaallinen puolustus*, verkkosivusto. Luettu 21.4.2022.

<https://puolustusvoimat.fi/asevelvollisuus/suomen-sotilaallinen-puolustus>

Puranen, Lauri (8.12.2018), Ohjelmajohtajan blogi. *Uskottava ja ennaltaehkäisevä puolustuskyky vaatii nykyisen määrän hävittäjiä*.

https://www.defmin.fi/etusivu/puolustushallinto/strategiset_suorituskykyhankkeet/ohjelmajohtajan_blogi/uskottava_ja_ennaltaehkaiseva_puolustuskyky_vaatii_nykyisen_maaran_havittajia.9588.blog#58b9d4dd Luettu 10.3.2020.

Puranen Lauri (22.12.2020), Ohjelmajohtajan blogi. *HX-rahoituksen pitkä tarina*. Luettavissa

https://www.defmin.fi/etusivu/puolustushallinto/strategiset_suorituskykyhankkeet/ohjelmajohtajan_blogi/hx-rahoituksen_pitka_tarina.11714.blog#58b9d4dd. Luettu 18.3.2022.

Riiheläinen, Janne (2018), *#Turpo : turvallisuuspolitiikan tunteet ja järki*, Jyväskylä: Docendo.

Särkkä, Iro (2019), *Nato-retoriikka Suomen turvallisuuspoliittisessa keskustelussa*.

Valtiotieteellisen tiedekunnan julkaisuja 121. Helsinki: Helsingin yliopisto.

Valtioneuvosto (2015), Pääministeri Sipilän hallituksen ohjelma. *Hallituksen julkaisusarja 10/2015*.

Luettavissa: <http://valtioneuvosto.fi/sipilan-hallitus/hallitusohjelma>.

Virtanen, Mikko T., Pirjo Hiidenmaa ja Jyrki Nummi (2020), *Kertomuksen keinoin : tarinallisuus mediassa ja tietokirjallisuudessa*, Helsinki: Gaudeamus.